

Welkom

31 MAART 2022

Congrescentrum UPC KU Leuven Kortenberg

VOORMIDDAG

Intersectorale samenwerking Vlaams-Brabant/Brussel

08.30u - 09.00u **Inleiding: Masterplan Vlaams-Brabant & Brussel**

Steve Oosterlinck, voorzitter Zorgcircuit Vlaams-Brabant & Brussel

09.00u – 09.25u **Actieplan fusie-organisatie Vlaams Steunpunt GG – VLOGG**

Didier Martens, directeur, en Kris Martens, themaverantwoordelijke

09.25u - 10.30u **Netwerken in praktijk:
consulentenwerk, mobiel, ambulante en residentiële**

Eddy Weyts, stafmedewerker Psychopedagogische Psychiatrie Sint-Kamillus

Margo Evens, coördinator consulententeam

Katrien Brewaeys, medewerker YUNECO Combi

10.30u - 10.50u Koffiepauze

10:50u - 11:15u **Dwarshoudt: een intersectoraal samenwerkingsverband
tussen VAPH & GGZ**

Katleen Evenepoel, Algemeen directeur Zonnelied

Cindy Baillieu, adjunct-directeur Sint-Alexius Grimbergen

11:15u - 11:45u **RTH voor personen met een handicap en seksueel
grensoverschrijdend gedrag**

Frank Renders, medewerker I.T.E.R. - Doctor in de Antropologie

11:45u - 12:15u **Getuigschrift geestelijke gezondheid bij personen met een
verstandelijke beperking en/of autisme**

Prof. Ilse Noens, academisch verantwoordelijke KU Leuven

12:15u - 13:00u Broodjes met koffie

NAMIDDAG - Goede praktijken in Vlaanderen

13.00u - 14.00u **Emotionele ontwikkeling bij personen met een verstandelijke
beperking, vanuit integratief en intersectoraal perspectief**

Filip Morisse, Ph D, coördinator strategisch beleid dubbeldiagnose P.C. Dr. Guislain

14.00u - 14.30u **Vlaamse visie op intersectorale zorg en ondersteuning**

Ann Van den Abbeele, Coördinator Team Beleid VAPH

14.30u - 15.00u Koffiepauze

15.00u - 15.30u **Samen komen we verder!
Professioneel en creatief samenwerken in- en buiten detentie.**

Leen De Roo, coördinator Ontgrendeld (OBRA|BAKEN)

15:30u **Slotwoord**

Steve Oosterlinck, voorzitter Zorgcircuit Vlaams-Brabant & Brussel

Inleiding: Masterplan Vlaams-Brabant & Brussel

Steve Oosterlinck, voorzitter Zorgcircuit Vlaams-Brabant & Brussel

Stuurgroep Zorgcircuit

*personen met een verstandelijke beperking en
bijkomende psychische en/of gedragsproblemen*

i.s.m.

VAPH Vlaams-Brabant-Brussel &

31/03/2022

Netwerk **Zorg aan Geïnterneerden**
HOF VAN BEROEP BRUSSEL (NL)

Leden Zorgcircuit

- 1) **VAPH-voorzieningen** – vertegenwoordiging vanuit het regionale overleg Halle-Vilvoorde, Leuven, Brussel
- 2) **GGZ-voorzieningen residentieel/mobiel** – Zorggroep Sint-Kamillus (Bierbeek) en Sint-Alexius (Grimbergen)
- 3) **GGZ-voorzieningen ambuland** – CGG's: Ahasverus-ITER, Vlaams-Brabant-Oost, PassAnt
- 4) **GGZ-netwerken**: SaVHA en Diletti (volw.), Yuneco (k.&j.), internering
- 5) **Onderwijs en onderzoek** – nl. faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen, faculteit Geneeskunde (UZ Leuven)
- 6) **Gebruikers**
- 7) **Vlaams Overlegplatform Geestelijke Gezondheid**

Zorgcircuit (Vlaams-Brabant en Brussel)

- Zorgcircuit is gestoeld op een **samenwerkingsovereenkomst én een functioneel samenwerkingsverband**
- Dateert uit 2005, d.w.z.
 - Jarenlange traditie van samenwerking tussen VAPH & GGZ in Vlaams-Brabant/Brussel
 - Overeenkomst (samenstelling, structuur) is aan actualisering toe
 - MAAR de stuurgroep en het functionele samenwerkingsverband > springlevend en actief
 - **Beleidsmatige insteek** (niet op casusniveau): *intersectoraal, focus op specifieke doelgroep, aansturing zorgfunctie rond DDVB vanuit 1 punt (verknoping) – praktijk en beleid samendenken*

Complexiteit doelgroep

- Prevalentie geestelijke gezondheidszorgproblemen bij volwassenen met een verstandelijke beperking: 22.314 personen (Bruffaerts, 2016)
- Personen met een verstandelijke beperking lopen 3 tot 5 maal meer risico op het ontwikkelen van een geestelijk gezondheidsprobleem (Morisse, 2021)

Complexiteit doelgroep

- Complexiteit – verschillende lagen: algehele ontwikkelingsproblematiek (bio-psycho-soc-emotioneel), aanpassingsproblemen, gedragsproblemen, psychische problemen, psychiatrische problemen, ...
- Cumulatie van kwetsbaarheden en problemen

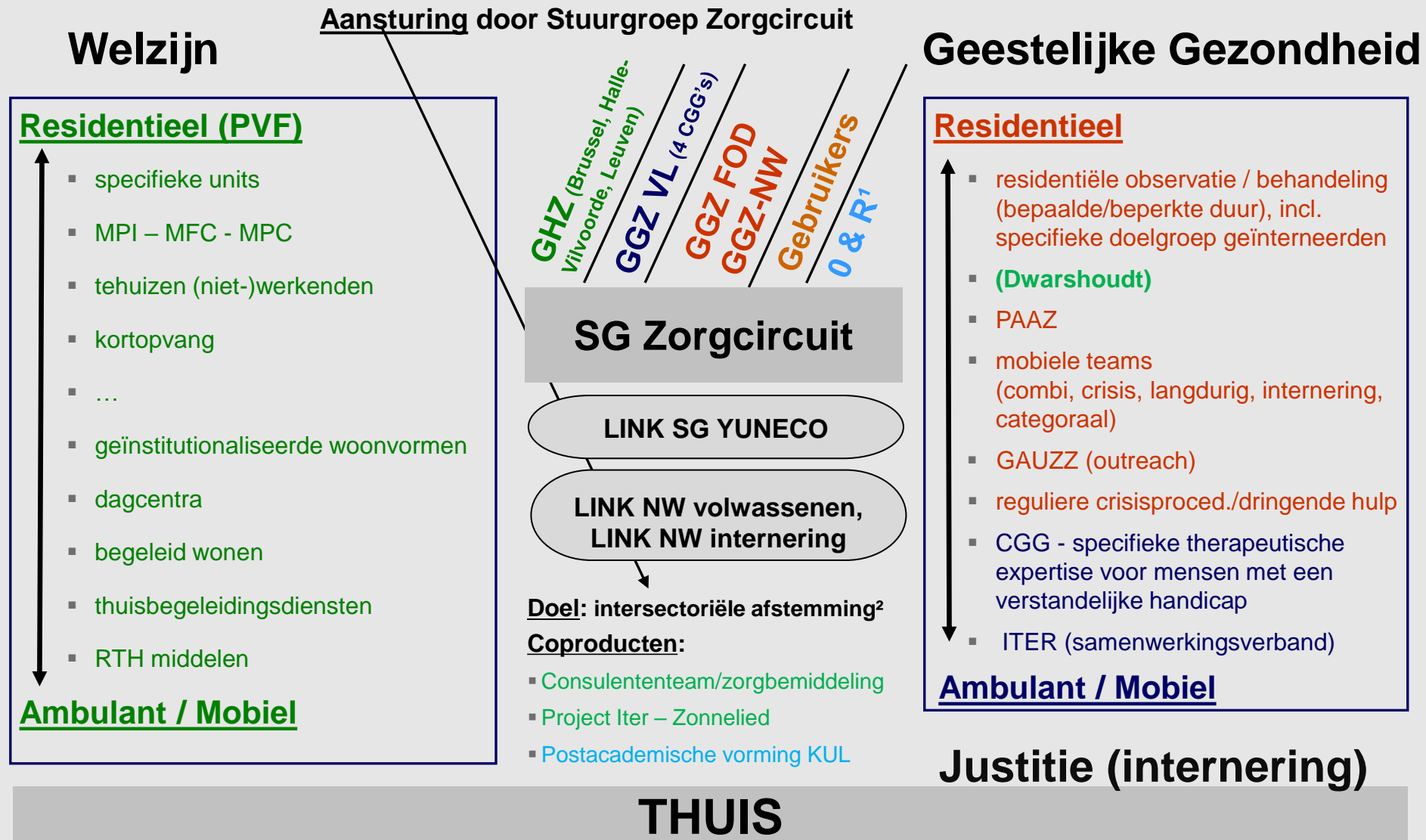
Noden doelgroep

- Geestelijke gezondheid als deel van iemands' kwaliteit van leven
- Permanente waakzaamheid voor exclusie
- Preventie
- Gedeelde zorg vanuit welzijn én geestelijke gezondheid
- Engagement én gedeelde verantwoordelijkheid – dragend kader

Strategie SGZC

- Samen delen (verbinden en verknopen) i.p.v. verdelen
- Continuïteit van zorg d.w.z. breuklijnen vermijden
 - ‘Herstel van het gewone leven’
- Op weg naar een fijnmazig netwerk
 - Gezamenlijke en gedeelde waarden/visie
 - Coherent en inclusief
 - Kleinschalig en projectmatig beginnen
 - Structurele verankering

Masterplan personen met een verstandelijke handicap en bijkomende psychiatrische en/of gedragsproblemen

¹ O & R = Onderwijs en Onderzoek,

² o.a. via een samenwerkingsovereenkomst

Strategie SGZC - masterplan

- Overzicht en betrouwbaarheid
- Samen
- Lange termijn
- Voldoende dicht bij realiteit
- Budgettair haalbaar
- Meerwaarde creëren
- Coherent groeien

Strategie SGZC - masterplan

- Samen dragende omgeving creëren
- Afgestemde en afwisselende beschikbaarheid
- Transdisciplinaire inclusieve diagnostiek
- Effectief realiseren van integratie en intersectorale coproducties/gedeelde trajecten – transversaal over disciplines, zorgvormen en sectoren

Actiepunten SGZC

- Sensibilisering en bekendmaking
- Investeren op samenwerking/gedeelde verantwoordelijkheid en engagement
- Werven en borgen van deskundigheid
- Poliklinische functie
- Waardering, vorming, coaching ... gepaste ondersteuning voor directe begeleiders die dagdagelijks werken met deze groep

Nood SGZC

- Kader- helder en gelijkwaardig samenwerkingsmodel vanuit GGZ en VAPH m.b.t.:
 - Inzet middelen
 - Inzet infrastructuur
 - Inzet personeel
 - Inzet kennis, vaardigheden en competenties

Vandaag SGZC – 31/03/'22

- Wat hebben we gerealiseerd en bereikt vanuit deze stuurgroep in Vlaams-Brabant/Brussel? – presentatie van goede intersectorale praktijken
- Waar willen we verder aan werken?
- Goede Vlaamse intersectorale praktijken
- Model emotionele ontwikkeling - gedeeldheid
- Kwartier-maken en beleidsmakers

Actieplan nieuwe fusie-organisatie

Vlaams Steunpunt Geestelijke Gezondheid – Vlaams Overlegplatform Geestelijke Gezondheid

Didier Martens, directeur - Kris Martens, themaverantwoordelijke

Fusie

1987: Federatie van Diensten voor Geestelijke Gezondheidszorg (FDGG)

1988: Vlaamse Vereniging voor Geestelijke Gezondheidszorg (VVG)

2004: TeGek!?

2009: Netwerken cultuursensitieve zorg

+ Zorgnet/Icuro en VAD

2019: Steunpunt Geestelijke Gezondheid

Fusie (bis)

Overlegplatform Limburg
– SPIL

Overlegplatform
Vlaams-Brabant – Vlabo

Overlegplatform O-VI –
PopovGGZ

Overlegplatform W-VI

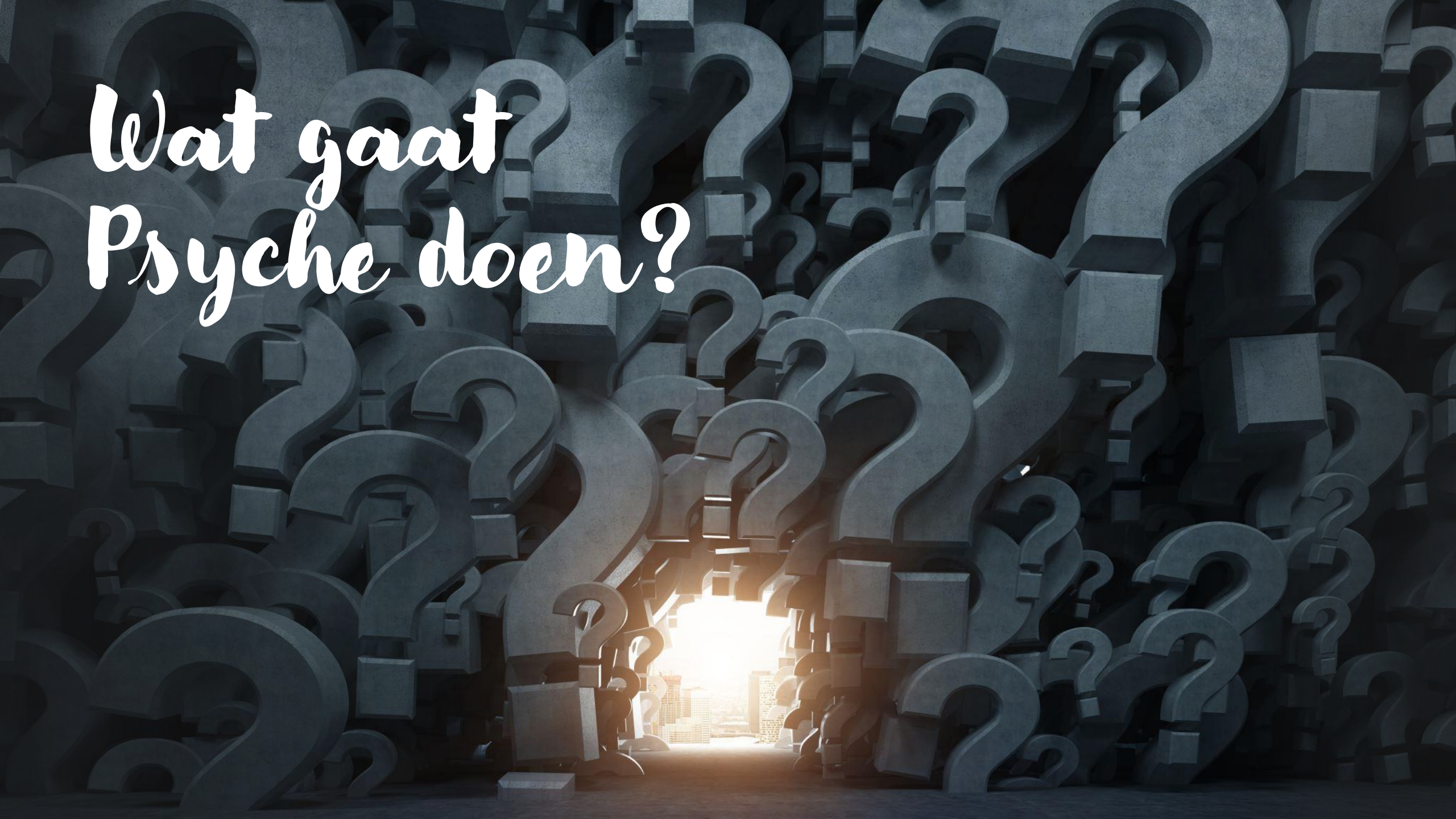
Overlegplatform A'pen:
Oggpa

2019: Vlaams
Overlegplatform Geestelijke
Gezondheid (VLOGG)

Fusie (nog maar eens...)

- 31 maart 2021: Psyche vzw

*Wat gaat
Psyche doen?*

Ik ben

de walvis

onafhankelijke
ombudsdienst
geestelijke
gezondheidszorg

**Onze nieuwe website is in
ontwikkeling
en zal medio april gelanceerd worden**

TANDEM wil gedetineerden met een **geestelijke gezondheidsproblematiek** toeleiden naar de **gepaste zorg en hulpverlening na detentie**. 'Meer' verwijst naar motivationeel werken, empowerment, netwerking en samenwerking.

Psyche

- Geen expertisecentrum : wel expertise en praktijk samenbrengen
- Procesbegeleiding als opstap voor veranderingsprojecten over netwerkoverschrijdende thema's
- Innovatieve projecten die samenwerking binnen de ggz versterken
- Focus op herstelwerking, kennisversterking, good-practices
- Voor de cliënt, familie en naastbestaanden
- Met de ggz

Dubbeldiagnose

*‘personen met een verstandelijke beperking en
bijkomende psychische en/of gedragsproblemen’*

Maart 2022

Kris Martens, themaverantwoordelijke a.i. Psyche vzw

VLOGG – Psyche vzw

Regio

West-Vlaanderen

Oost-Vlaanderen

Antwerpen

Vlaams-Brabant

Limburg

Vlaams themaverantwoordelijke

Procesbegeleider

Carolien Everaert

Sofie Wybo

Joke Jonckiere

Dirk Hellemans en Laure Verbruggen

Kris Martens

Carine Eeckhout (Kris Martens ad interim)

Structuur samenwerking

- Vaak een verleden in samenwerkingsovereenkomst specifieke financiering mobiele werking en consulentenwerking
- Regionale variaties
 - Minder- en meerderjarigen
 - Aansluiting lokale VAPH-coördinator
 - Betrokkenheid andere sectoren (Jeugdzorg, Welzijn, ...)
 - Rol & positie van VLOGG

Vlaamse Stuurgroep

Regio

Afvaardiging

West-Vlaanderen

Truus Vangansbeke (CGG Prisma – GGZ) &
Gudrun Gheysen (Amandus – GGZ)

Oost-Vlaanderen

Lut Van de Vijver (Emiliani - VAPH) & Filip
Morisse (Guislain – GGZ)

Antwerpen

Willem De Muer (Multiversum - GGZ) en Ann
De Roeck (De Vijver - VAPH)

Vlaams-Brabant

Steve Oosterlinck (Zonnelied - VAPH) & Eddy
Weyts – Philippe Persoons (Kamillus - GGZ)

Limburg

Steven Dewulf (Asster – GGZ) &
Sarah Stevens (Intesa – VAPH)

Extra

Ali Kazem Zadeh (SAM vzw)

Actiepunt 1: dit onderhouden als Vlaams actiepunt – geeft input voor andere actiepunten.

Actiepunt 2022: lokale samenwerkingen

- Momentum
- Uitwisseling in Vlaamse Stuurgroep – werkgroep voor gezamenlijk kader te zoeken
- Leidt tot inspiratie voor lokale samenwerkingen – afsluiten nieuwe samenwerkingsakkoorden.

Actiepunt 2022: beïnvloeden tekort artsen

1. Beïnvloeden specialisatie-opleidingen tot psychiater.
2. Beïnvloeden masteropleidingen huisartsengeneeskunde door begeleiden masterproeven.
3. Inspireren huisartsen en psychiaters om met doelgroep te werken.

Actiepunt 2022: expertiseversterking veldmedewerkers

- Langere stageperiodes
- Meer vorming in basisopleidingen rond VB en gedragsproblemen
- Specifieke vorming dubbeldiagnose
- Open stellen van VAPH en GGZ vormingen voor personeelsleden en stagiaires

Actiepunt 2022: ondersteunen lokale uitwisseling expertise

- Thematische samenkomsten – lerende netwerken - intervisie

Actiepunt 2022: Lokale netwerken helpen wegwijs maken in lokaal aanbod - creëren sociale kaarten.

- Limburg: minderjarigen
- Limburg: meerderjarigen

Actiepunt 2022: ondersteunen en verbinden van innovatieve projecten

- Pilotproject crisis (Oost-Vlaanderen)

In 2021 werd in Oost-Vlaanderen een pilotproject uitgewerkt omtrent het gedeeld en kortdurig samen dragen van casussen. Opstart in november 2021; evaluatie in april 2022. Psyche ondersteunt en zal in april 2021 mee instaan voor de evaluatie.

Netwerken in praktijk:

consulentenwerk, mobiel, ambulant en residentieel

Eddy Weyts, stafmedewerker Psychopedagogische Psychiatrie Sint-Kamillus

Margo Evens, coördinator consulententeam

Katrien Brewaeys, medewerker YUNECO Combi

NETWERKEN IN PRAKTIJK

Eddy Weyts
Margo Evens
An Bauwens
Katrien Brewaeys

COMPLEXITEIT VAN INTERSECTORAAL SAMENWERKEN

Titels boeken of rapporten

Ons kent Ons

•Van Vliet J.A., Wilken J.P.(2001) Ons kent Ons. De praktijk van samenwerking in de Forensische zorg. SWP, pp 110.

Netwerken en samenwerken in zorgorganisaties: Over Draken en Prinsessen

In Netwerken en samenwerken van zorgorganisaties:
over draken en prinsessen. Voca, Lannoo,

COMPLEXITEIT VAN INTERSECTORAAL SAMENWERKEN

As the propositions presented here indicate, cross-sector collaborations are difficult to create and even more difficult to sustain because so much must be in place and work well for them to succeed. The challenge of designing and implementing effective cross-sector collaborations is daunting-a conclusion that leads to a perhaps unwelcome summary proposition:

The normal expectation ought to be that success will be very difficult to achieve in cross-sector collaborations.

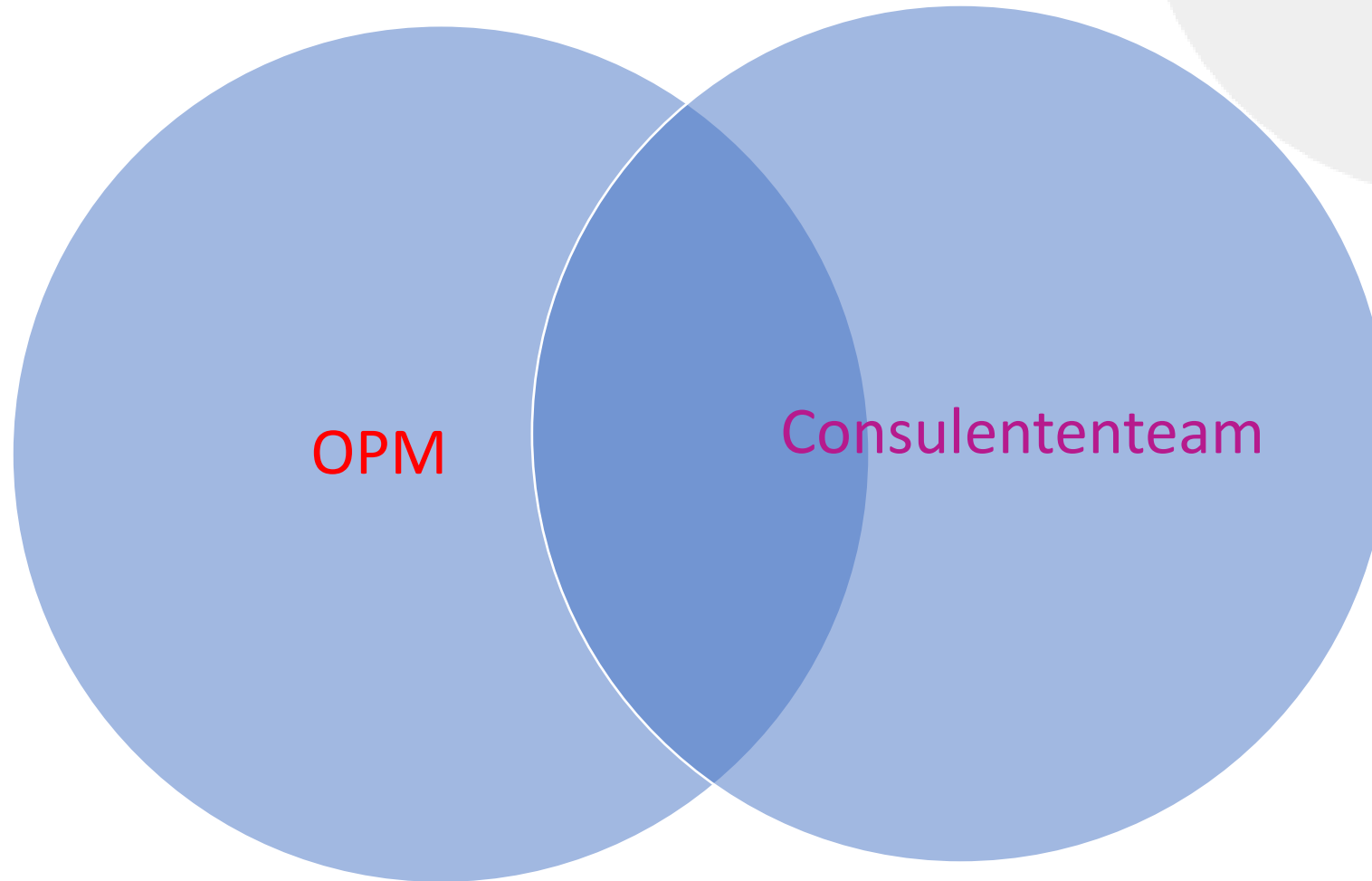
COMPLEXITEIT VAN INTERSECTORAAL SAMENWERKEN

- Delen ipv verdelen
- Kleinschalig beginnen met een gezamenlijk project. Door deze samenwerking kan men vertrouwen opbouwen en een structuur uitbouwen . Als neveneffect creëert men een groep die zich bij veranderende situaties snel vindt en vaak ook nieuwe antwoorden vindt

SAMENWERKING IN VLAAMS-BRABANT

VROEGER EN NU

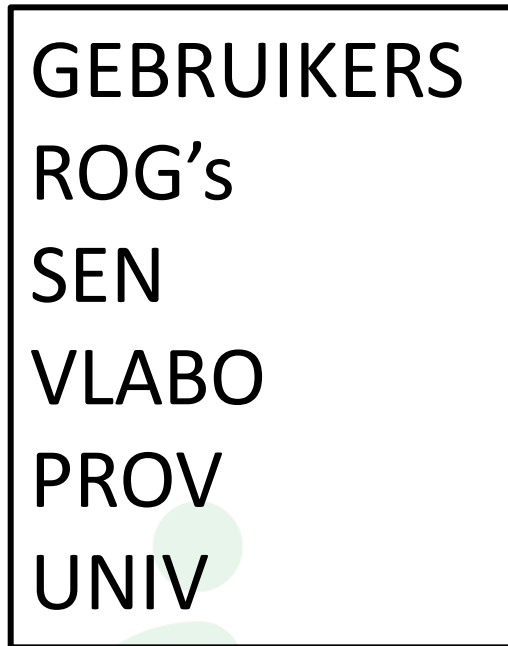
Samenwerking bij de start...
Samenwerken op het terrein

Samenwerking bij de start...

Structuur

Wie maakt deel uit van het zorgcircuit waaruit stuurgroep ontstaan is?:

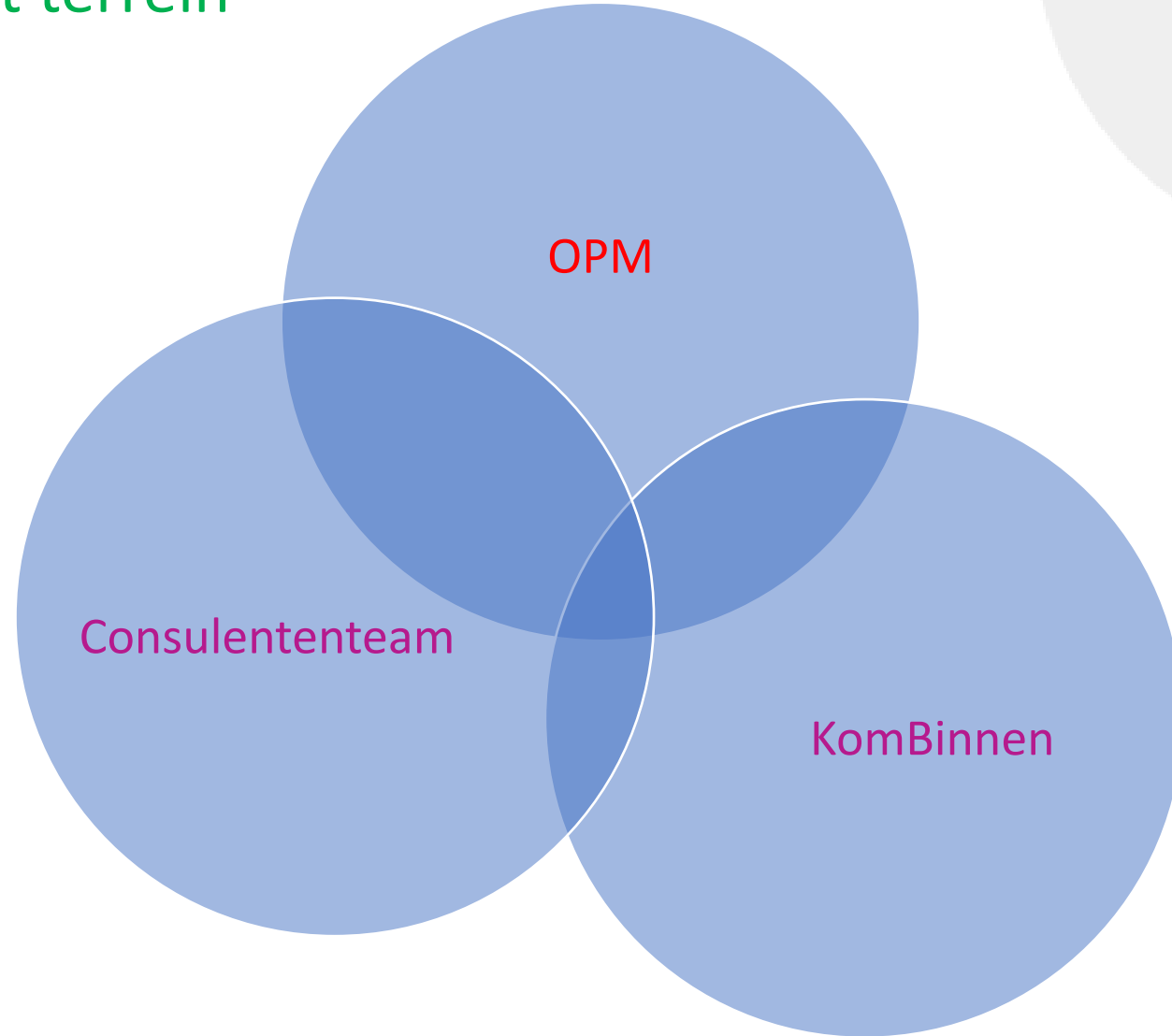
Bestaande structuren die de projecten van de stuurgroep hebben ondersteund:

Projecten ontstaan vanuit stuurgroep:

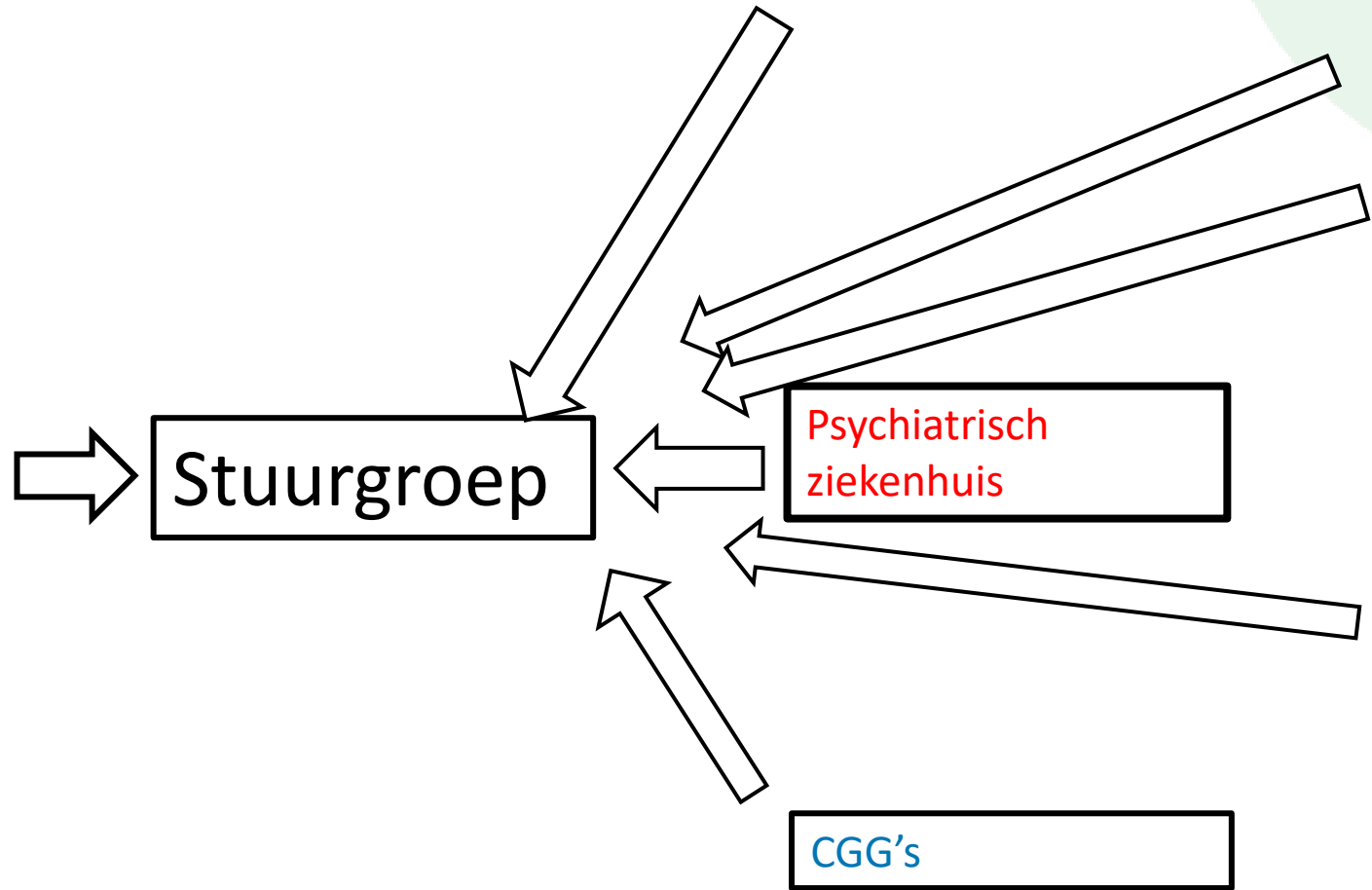
Samenwerking bij de start...

Samenwerken op het terrein

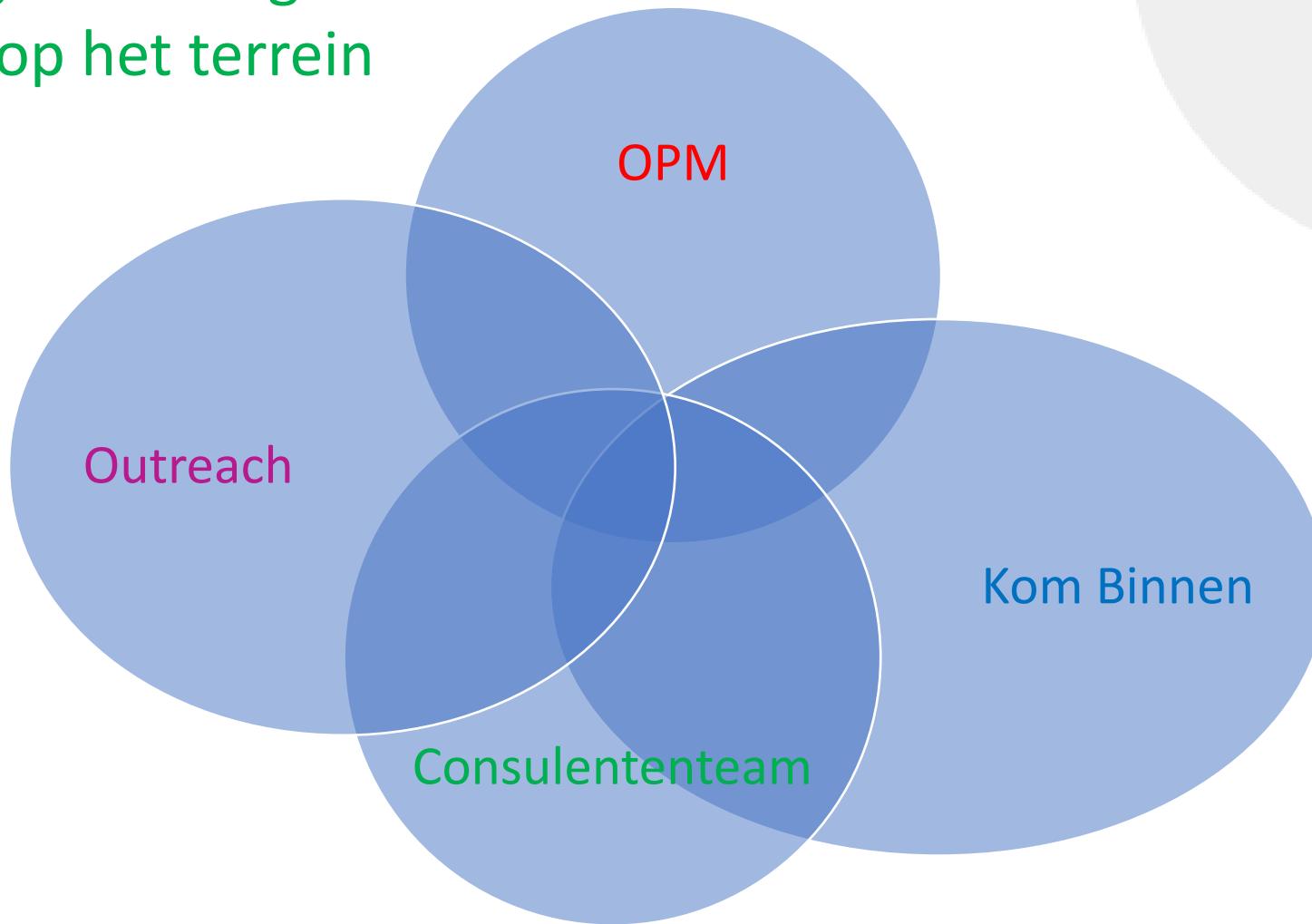

Samenwerking onderweg... Structuur

GEBRUIKERS
ROG's
SEN
VLABO
PROV
UNIV

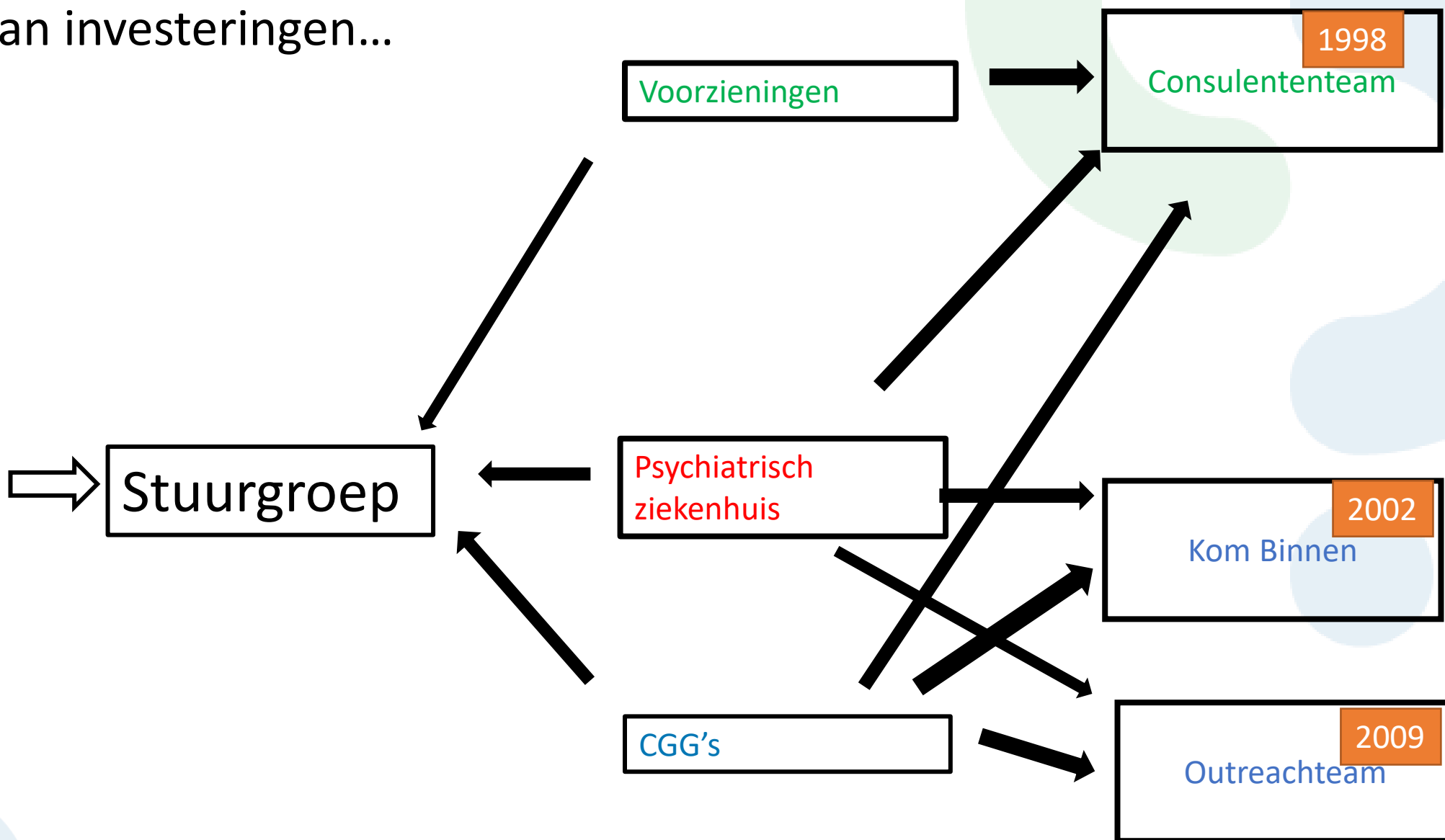

Samenwerking onderweg...
Samenwerking op het terrein

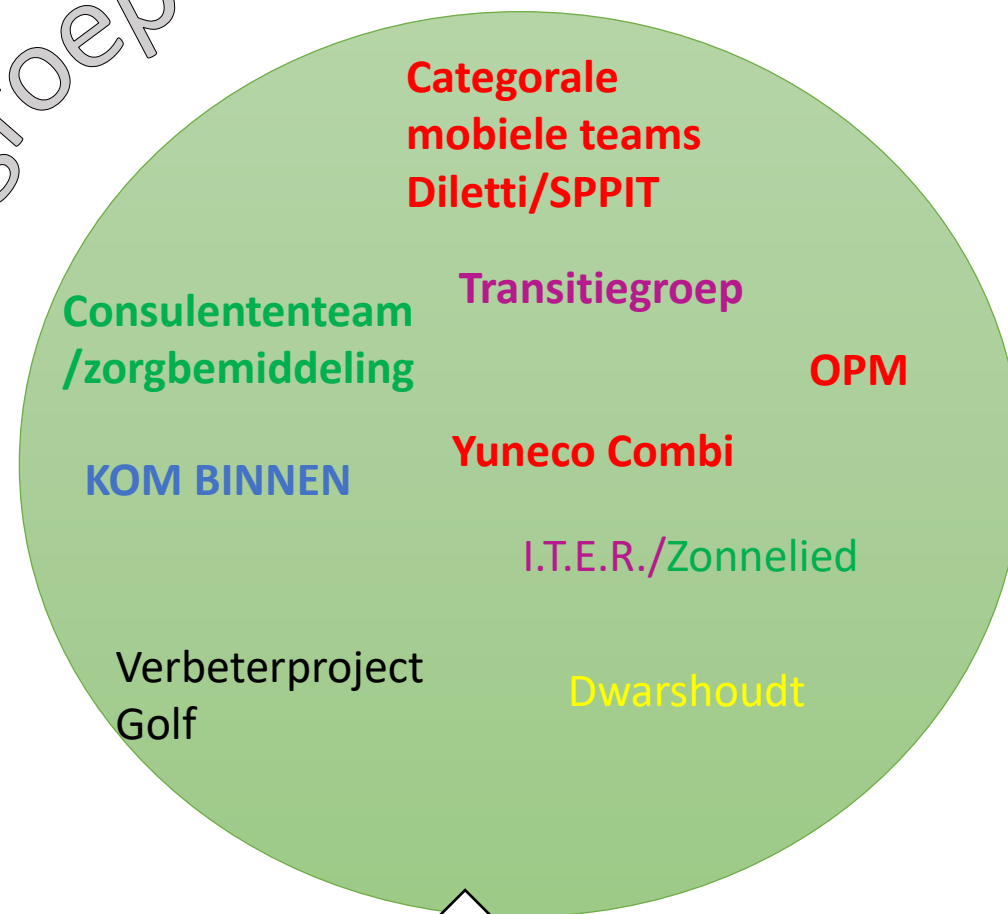
Een verhaal van investeringen...

GEBRUIK
ERS
ROG's
SEN
VLABO
PROV
UNIV

Huidige en toekomstige knooppunten in het zorgcircuit Vlaams-Brabant...

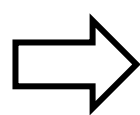
Stuurgroep

Hulpvrager

Samenwerking onderweg... Structuur

GEBRUIKERS
ROG's
VLABO
PROV
UNIV

Stuurgroep

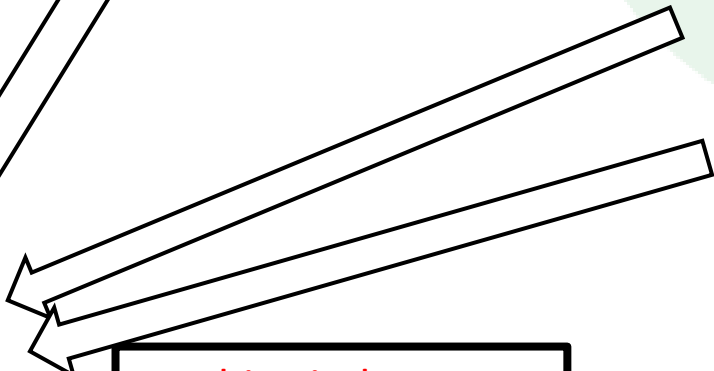
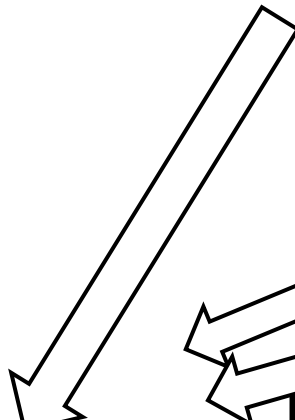
netwerkcoördinatoren

ggz

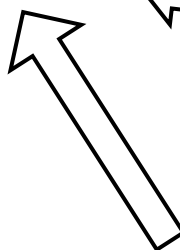
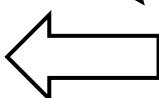
internering

jongeren

Voorzieningen

Psychiatrisch
ziekenhuis

CGG's

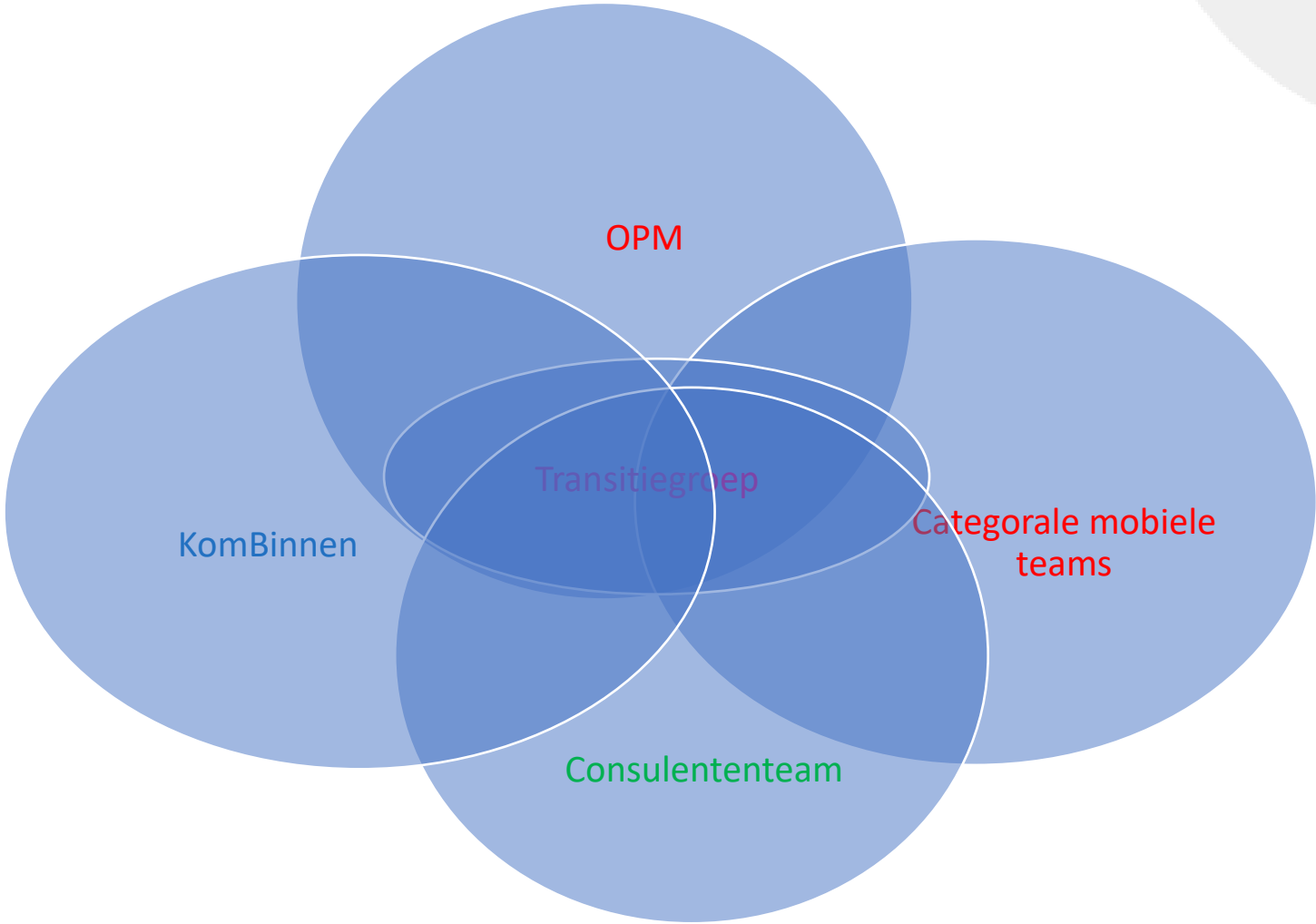
1998
Consulententeam

2002
Kom Binne

2009
Categorale mobiele
teams

2016
Transitiegroep

Samenwerking nu
Samenwerking op het terrein

VOORBEELDEN UIT DE PRAKTIJK

VIGNET S

° 1998

Jongeman met dwanghandelingen, autistiforme kenmerken, sociaal isolement, traumatische voorgeschiedenis

Nov 2017: uitval in BSO-onderwijs (7de jaar)

Nov 2018: opstart DOP-proces

Jun 2019: aanmelding consulenteenteam door DOP

??? 2019: start therapeutisch traject Kom Binnen (CGG Ahasverus)

Dec 2019: consulentevergadering (met aanwezigheid van Kom Binnen-therapeut en medewerker mobiel team VB)

Ma 2020: opstart SPPiT mobiel team verstandelijke beperking

Jan – okt 2021: opname OPM te UPC Sint-Kamillus

Heden: verdere continuering van therapie Kom Binnen (CGG Ahasverus) en mobiele begeleiding SPPiT (aan huis)

VOORBEELDEN UIT DE PRAKTIJK

VIGNET J

° 1992

Man met foetaal alcohol syndroom en licht verstandelijke beperking. Traumatische voorgeschiedenis.

1998-2011: Plaatsing door Comité Bijzondere Jeugdzorg in MPI wegens verontrustende thuissituatie

2011: Begeleid Zelfstandig Wonen via MPI in afwachting van start Begeleid Wonen

2012: Na afronden BUSO OV 3, start in tuinafdeling maatwerkbedrijf

2014: Aanmelding CGG omwille van alcoholmisbruik en toenemende agressieve seksuele gedachten. Agressie bij veel stress naar voorwerpen. Begeleiding loopt moeilijk en uitval omwille van psychoses. Verschillende opnames PAAZ

2015: Bespreking outreachteam en overname cliënt door Kom Binnentherapeut. Outreachende opvolging in maatwerkbedrijf. Regelmatig besproken op outreachteam en opname OPM lijkt aangewezen.

03/2016 -) 09/2016 Eerste opname OPM, maandelijks consult door Kom Binnen therapeute tijdens opname. Na opname verdere therapeutische begeleiding Kom binnen op maatwerkbedrijf, op moeilijke momenten extra consulten op CGG ingepland

2016: Start multidisciplinair overleg met zorgcoördinator na overleg met OPM en andere hulpverleners.

Periode 2018-2020 3 heropnames OPM, outreachend verdere opvolging door therapeute

Maart 2020 vervroegd ontslag OPM omwille van sluiting afdeling door Corona. Om voldoende ondersteuning in thuissituatie te kunnen bieden inschakeling Mobiel team verstandelijke beperking SPPit samen met Begeleid Wonen, werk en CGG. Kom Binnen maakt samen met SPPiT Safety Plan omwille van aanhoudende zelfdodingsgedachten.

09/2020 -) 07/2021 Heropname OPM. Eenzaamheid lijdt vaak tot herval. Juni 2021 aanvraag Beschut Wonen weerhouden, verhuis heeft ondertussen plaats gevonden. SPPiT blijft opvolgen tot start Beschut Wonen. Begeleid Wonen en CGG blijven behouden. Ambulante opvolging door psychiater OPM. Multidisciplinair overleg wordt verder gezet.

VOORBEELDEN UIT DE PRAKTIJK

VIGNET P

° 2000

Jongeman met ASS, ADHD, lichte verstandelijke beperking + trauma in gezinssituatie & KOPP- kind

Verleden : opnames MPK, kinderpsychiater & psycholoog. Stoppen op 18 jaar.

April 2019: aanmelding Yuneco Combi na stop 'kinder/jongeren-hulpverlening'

Juni 2020: bespreken transitiegroep + aanmeldingen bij DOP, Resonans, Kom Binnen & OPM

Sept 2020: opname OPM - samenwerking Yuneco Combi & school geïnstalleerd

Heden: Yuneco /OPM/ DOP bezig met traject – lopen stroef. Wachtlijsten Resonans & Kom Binnen voor toekomstige ondersteuning.

To be continued..

Contactgegevens van hulpverleners op de knooppunten

Consulententeam/intensieve zorgbemiddeling:

Margo Evens:

0490 64 82 73 en consulententeam@zonnelied.be

Bettina Bartsch:

016 45 27 03 en Kamillus.zorgbemiddeling@kamillus.broedersvanliefde.be

Mobiele teams psychiatrische zorg VB

→ regio SPPiTT (SaVHA)

Coördinator: Lena Boons 0492 13 47 23 en lena.boons@kamillus.broedersvanliefde.be

Aanmeldingsverantwoordelijke: An De Greef 0493 24 27 16 en an.degreef@kamillus.broedersvanliefde.be

→ regio Diletti

Coördinator en aanmeldingen: Isabel Piot

016 45 29 16 en isabel.piot@kamillus.broedersvanliefde.be

Kom Binnen –therapeuten (CGG's)

Ahasverus: An Bauwens 02 356 99 30 an.bauwens@ahasverus.be

VBO: Els Travers 016 85 28 30 els.travers@cgg-vbo.be

Passant Mark Vandeweerd 016 31 99 99 mark.vandeweerd@passant.be

Contactgegevens van hulpverleners op de knooppunten

YUNECO COMBI

OPM

Anne Neyskens:

016 45 29 37 en anne.neyskens@kamillus.broedersvanliefde.be

ITER

Kim Gykiere

Verbeterproject OPM

Sanne Verachtert:

016/45 29 28 en sanne.verachtert@kamillus.broedersvanliefde.be

GOLF

Tinne Van Turnhout

016/45 29 en tinne.vanturnhout@kamillus.broedersvanliefde.be

Dwarshoudt:

een intersectoraal samenwerkingsverband tussen VAPH & GGZ

Katleen Evenepoel, algemeen directeur Zonnelied

Cindy Baillieu, adjunct-directeur Sint-Alexius Grimbergen

Verstandelijke beperking en psychische problematiek

Dwarshoudt

Verstandelijke beperking en psychische problematiek

Dwarshoudt

- I. Algemene situering
- II. Aanbod Zonnelied
- III. Intersectorale samenwerking
- IV. Masterplan
- V. Dwarshoudt i.k.v. Zorgcircuit Verstandelijke Beperking

Algemene Situering

kwetsbaarheid

- Verwarring verstandelijke beperking en psychische problematiek
- Verstandelijke beperking is een ontwikkelingsprobleem
- Wanneer ontwikkelingsaspecten – cognitief, sociaal en emotioneel – niet in evenwicht zijn is de persoon meer kwetsbaar voor een psychische ziekte (Dosen, 2005)
- Samenhang (comorbiditeit/prevalentie) verstandelijke beperking en psychische problematiek: 36% (Prof. R. Bruffaerts, 2016)

Algemene Situering

Dubbele kwetsbaarheid

- Stress: ligt 3 tot 5 keer hoger dan in een groep mensen zonder beperking
- Stressverwerkende capaciteit is minder :
 - Door de verstandelijke/cognitieve beperking
 - Problemen in de verwerking van info
 - Beperkt gedragsrepertoire (= minder uitdrukkingsvormen/beperkte verwerking/mentaliteit) > meer emotiegeoriënteerde strategieën die op lange termijn nog meer stress opleveren

Algemene Situering

Dubbele kwetsbaarheid

- De gehechtheid is significant minder veilig en vaker gedesorganiseerd
- Risicofactoren in de hechting:
 - Verwerkingsproblemen van de ouders (en de persoon in kwestie)
 - Cognitieve beperkingen bij het kind
 - Opvoedingsvaardigheden bij de ouder
 - Uithuisplaatsing en discontinuïteit in de zorgverlening
- Aanwezigheid hechtingsfiguur en veilige hechting zijn een buffer voor stress

Algemene Situering

Life-events

- Belangrijke gebeurtenissen in iemand leven: nagaan en bevragen
 - Zowel negatieve als positieve gebeurtenissen gaan gepaard met stress
 - Kleine veranderingen kunnen al een zeer grote impact hebben
 - Gaan soms schijnbaar moeiteloos voorbij maar geven pas veel later aanleiding tot problemen

Algemene Situering

Omgaan met stress

- Stress-symptomen tijdig onderkennen
- Beantwoorden met
 - Rustige houding
 - Aanbod van een veilige basis: vertrouwen, stabiliteit, continuïteit, voorspelbaarheid (organisatorisch en structureel)
 - Dragend contact (zorgzaam ondersteunen, begeleiden, verdragen)

Algemene Situering

Psychiatrische beelden

- Stemmingsstoornissen en verslavingen
 - Depressie, manie, stemmingswisselingen
 - Middelenafhankelijkheid en zuchtigheid
- Persoonlijkeitsstoornissen
 - Hechttingsproblematiek en borderline
- Impulscontrolestoornis
 - Agressie en grensoverschrijdend gedrag
- Psychose
 - Schizofrenie, paranoia, melancholie
 - Autisme

Algemene Situering

Oriëntatie op leefbaarheid en mentaal welzijn

- Belang van adresseren en doorverwijzen naar gespecialiseerde dienstverlening: CGG, mobiele teams, psychiatrie, outreach
- Belang van interdisciplinariteit en interactiviteit; uitwisseling – mee- en samen-denken
- Richtvragen die een verhaal samenhang kunnen geven: Hoe gaat het (stemming)?, Wat is plezant (interesse)?, Wat mag ik doen, met wie, waar en wanneer (omgaan met regels en afspraken)?, Wie ben ik (identiteit)?

Aanbod Zonnelied

- Specialisatie in de groep voor personen met een psychiatrische kwetsbaarheid en/of gedragsproblematiek
- Streven naar maximale heterogeniteit en de eigenheid van het subject
- Differentiatie op basis van noden, ontwikkelingsniveau en problematiek
- Onze werking is blijvend naar buiten toe georiënteerd
- Residentieel aanbod, dagcentra & ambulante aanbod

Intersectorale samenwerking

Ontstaan

- Ontstaan van een samenwerking in Vlaams-Brabant tussen
 - Sector gehandicaptenzorg
 - Sector geestelijke gezondheidszorg
- Voor doelgroep: personen met verstandelijke beperking én bijkomende gedrags-/psychische problemen
- Resulteerde in Provinciale Stuurgroep om een zorgcircuit op te zetten

Intersectorale samenwerking

Ontstaan

- Ontstaan **consulententeam**
 - Biedt ondersteuning aan hulpverleners bij het begeleiden van personen met een verstandelijke handicap én gedrags-/psychische problemen
- Ervaarde de nood aan **ambulante** therapeutische hulp voor deze doelgroep
 - 'Kom Binnen – project'

Intersectorale samenwerking

Ontstaan

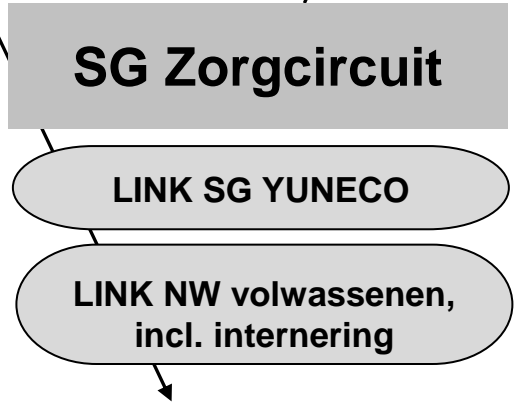
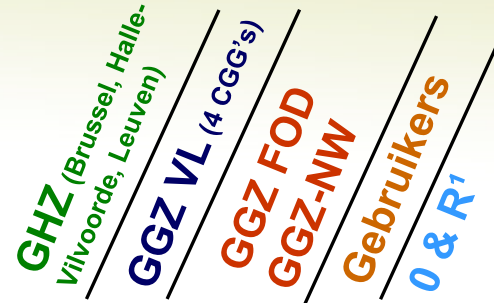
- Uitwerken masterplan
 - Noodzaak voor het oprichten van een **gecombineerde woon/ behandelingsvorm** voor mensen die niet kunnen opgenomen worden in bestaande ondersteuningsvormen owv hun **problematisch gedrag** en waarbij behandeling **onvoldoende** de nodige **verandering** heeft teweeg gebracht

Masterplan

Welzijn

Aansturing door Stuurgroep Zorgcircuit

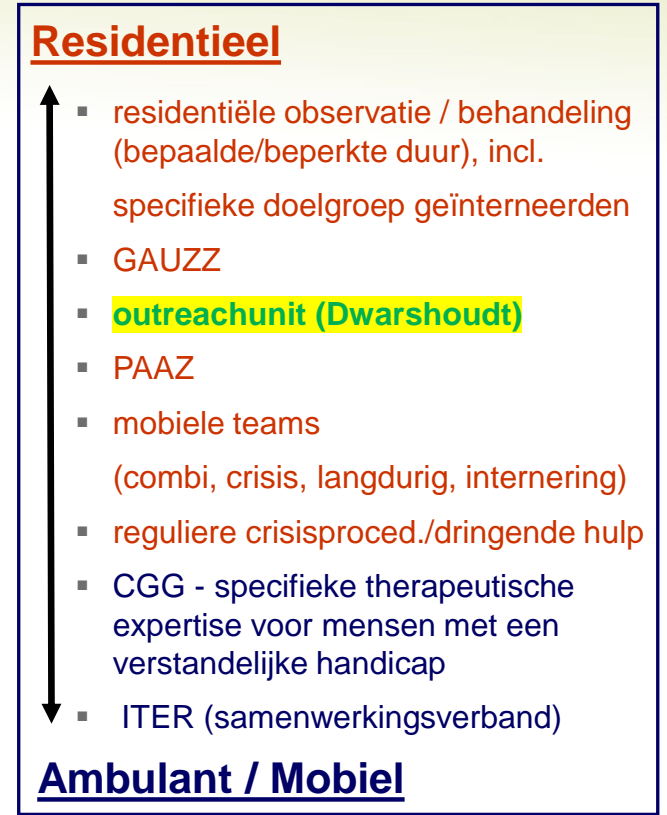

Doel: intersectoriële afstemming²

Coproducten:

- Consulenteam: 2 antennes
- (Project Iter – Zonnelied)
- Postacademische vorming KUL

Geestelijke Gezondheid

Justitie (internering)

THUIS

¹ O & R = Onderswijs en Onderzoek, vb. het Steunpunt Expertisenetwerken (SEN) ² o.a. via een samenwerkingsovereenkomst

Masterplan

III. Basisprincipes

- Zo inclusief mogelijk
- Opvang en begeleiding in de thuisomgeving vormt de basis
- Bijzonder waar nodig
- Optimaliseren van intersectorale samenwerking + respecteren van sectorspecifieke finaliteiten

- Dwarshoudt als zorgvorm kan beschouwd worden als sluitstuk in het globaal zorgaanbod voor deze doelgroep in de provincie Vlaams-Brabant en Brussel

IV. Dwarshoudt

➤ Doelstelling

Ontwikkelen van zorg voor personen vanaf 16 jaar met een verstandelijke beperking en/of ontwikkelingsstoornis en bijkomende ernstige psychiatrische, gedrags- en/of emotionele problemen voor de regio Vlaams-Brabant en Brussel = GES + Voor een beperkt aantal mensen die niet kunnen opgenomen worden in de bestaande ondersteuningsvormen omwille van hun problematische gedrag en waarbij behandeling onvoldoende de nodige verandering teweegbrengt

Verstandelijke beperking en psychische problematiek

IV. Dwarshoudt

- Reeds initiatieven maar botsen op een overschrijding van de draagkracht van de individuele initiatiefnemers
- Samenbrengen van initiatiefnemers uit geestelijke gezondheidszorg en welzijnszorg
- Nood aan woonlocatie op een medisch-psychiatrische campus: omwille van nood aan medisch-psychiatrische interventie – structurering en beveiliging
- Betrokkenheid Zorggroep Sint-Kamillus als natuurlijk gegeven, in latere fase ook Psychiatrisch ziekenhuis Sint-Alexius

IV. Dwarshoudt

➤ Doelgroep

- ◆ Vanaf 16 jaar
 - ◆ Noodzaak aan ondersteuning vanuit medisch-psychiatrische setting
 - ◆ Met en zonder gerechtelijk statuut
 - ◆ Ontwrichtend gedrag
 - ◆ Zeer individuele aanpak
-
- ◆ Opnamecriterium: reeds zorgtraject met diagnostiek en behandeling in kinder- of volwassenenpsychiatrie

IV. Dwarshoudt

➤ Doelstellingen

- ◆ Verhoging kwaliteit van leven
 - ◆ Verlagen van extreme druk op VAPH-voorzieningen
 - ◆ Creëren van complementaire aanvulling binnen zorgcircuit
 - ◆ Een meer optimale/geëigende dienstverlening – overbruggingszorg
 - ◆ Zo inclusief mogelijke hulpverlening als uitgangspunt
-
- ◆ Finaliteit: doorstroming naar VAPH-voorziening

Verstandelijke beperking en psychische problematiek

IV. Dwarshoudt: concrete aanmeldingen

- Vragen en noden vanuit minderjarigen-sector – doelgroep 16+ - transitieleeftijd
- Vragen en noden vanuit Sint-Kamillus Bierbeek – OPM, maar ook Golf en Cerenah
 - Zorgbemiddeling
- Vragen en noden aangemeld vanuit zorgaanbieders Vlaams-Brabant en Brussel

Verstandelijke beperking en psychische problematiek

IV. Dwarshoudt: concrete aanmeldingen

Probleemvelden voor doorverwijzing:

- Kader voor gedragsproblematiek of psychiatrische problematiek schiet tekort
- Overschrijding draagkracht
- Labiliteit - Stabilisatie
- Crisissituaties
- Balans autonomie/zelfstandigheid – ondersteuningsnood/houvast
- Suïcidale dreiging
- Psychiatrisch-medicamenteuze opvolging
- Doelgroep licht verstandelijke handicap

IV. Dwarshoudt: concrete aanmeldingen

Aanmeldingen:

- Lange periode psychiatrie – hulpverleningsgeschiedenis
- Transitieleeftijd
- Internering

- Stabilisering
- Nood aan begrenzing en geslotenheid
- Voorbereiding op welzijn, VAPH – tussenstappen, heen- en weer, proberen

Verstandelijke beperking en psychische problematiek

IV. Dwarshoudt: concrete aanmeldingen

- Geagendeerd op stuurgroep zorgcircuit
-> goed en noodzakelijk initiatief voor de regio, enthousiasme
- Oproep Dwarshoudt – overzicht - bevestiging
- Inschatting 25-30 namen die circuleren in de regio
- Sinds 2017: noodzaak vertaling PVF

Verstandelijke beperking en psychische problematiek

IV. Dwarshoudt: concrete aanmeldingen

Najaar 2020: 12 aanmeldingen zonder perspectief

Allen hebben een persoonsvolgend budget of directe financiering

Gemiddelde zorgzwaarte – zorggebonden punten: 60,24 p (6 van de 12)

Conclusies

- Regionale nood is aantoonbaar
- Financieel haalbaar voor een groep van 12 personen met minimale zorgzwaarte van 70 punten.
- Nood aan een geschikte locatie

Conclusies

- Borgen van gedeelde kennis
- Belang van samen denken en coherent uitzetten
- Dwarshoudt als toekomstgericht concept voor intersectoraal werken in bijzondere omstandigheden

Rechtstreeks Toegankelijke hulp

voor personen met een handicap en seksueel grensoverschrijdend gedrag

Frank Renders, Doctor in de Antropologie

Medewerker I.T.E.R. (VB-team)

Begeleider in Zonnelied vzw (campus Roosdaal)

Intersectorale samenwerking: VAPH-zorgaanbieder – I.T.E.R.

- ▶ Dubbele rol: begeleider Zonnelied vzw & medewerker I.T.E.R.; 1 casus
- ▶ Betekenis en doelstelling van '(zorg)circuit' en 'samen-werking'
- ▶ (Zorg)circuit: een rondlopend parcours, waarbij begin en eindpunt op elkaar aansluiten; kringloop van segmenten; vloeiende circulaire beweging; temporaliteit (tijd, ruimte, ritme, ... = tijdelijk, schommelend, niet-mechanisch maar afstemmend op de zorgvraag); maatwerk
- ▶ Samen-werking: arbeid die geleverd moet worden om het ononderbroken traject van het circuit te behouden / versterken / wijzigen ...; bepalend voor de kwaliteit van de dienstverlening + interne werking; kettingreactie

Intersectorale samenwerking: VAPH-zorgaanbieder – I.T.E.R.(1)

- 'Samen-werking' binnen VAPH-context; Zonnelied vzw (campus Roosdaal)
- Begeleider in EGS-leefgroep De Pyloon; veldwerker (antropoloog; auto-etnografie & kritische zelfreflecties)
- Personen met VH en bijkomende gedragsproblemen
- Direct geweld en agressie; o.a. (seksueel) grensoverschrijdend gedrag
- Zorgsysteem: 'zelf' gedragen worden door collectief samenwerkingsverband in de instelling (structuren, indeling leefgroep, afspraken, teamvergadering, pb's, vorming, constellaties, informeel overleg met collega's, alarm-knop, ...)
- Veiligheid en bescherming van zowel de gast als de begeleider; geen *cavalier seul* spelen op de werkvloer; kennis verknopen en verbinden

Intersectorale samenwerking: VAPH-zorgaanbieder – I.T.E.R.(2)

- ▶ 'Samen-werking' bij I.T.E.R. (2)
- ▶ Medewerker VB-team; ind.- & groepsgesprekken, coaching, outreach; delen van kennis en ervaring (bv. zorgoverleg)
- ▶ Integratie op de werkvloer (dossiers lezen, informeel overleg, teamvergaderingen, mening vormen over ontwikkelingen binnen een zaak, cultuur (ambulant) van de werkvloer eigen maken, EPD-registratie, perspectief 'pleger' ...)
- ▶ Indirect geweld en agressie; werken rond / met het verhaal van de pleger (en het netwerk); lezingen maken van het gesprek met de cliënt en (interpretaties / evaluaties / testen / anamnese...) delen met collega's; strategieën uitzetten (preventie, behandeling, begeleiding van SGG)

Intersectorale samenwerking: VAPH-zorgaanbieder – I.T.E.R.(3) – enkele cijfers

	Coaching	Behandeling	Advies
2019	53	51	9
2020	48	31	3
2021	49	27	2

Op vraag van VAPH-zorgaanbieder

	Coaching	Behandeling
2019	27	21
2020	14	10
2021	13	6

- Samenwerkingsakkoord tussen CAW – CGG (ITER) en Zonnelied Structurele samenwerking = delen van middelen – gezamenlijke stuurgroep
- 2019 > hoge cijfers omwille van inzet, bekendmaking en nood
- ...en dan kwam Corona
- **'Daderhulp' en handicap > grote vraag en maatschappelijke nood**

Intersectorale samenwerking: VAPH-zorgaanbieder – I.T.E.R.(4)

- ▶ 'Samen-werking' VAPH – I.T.E.R.: 1 casus
- ▶ Dossier doornemen: kenmerken VB, feiten, interneringsstatuut (JA), voorwaarden, (type) medicatie, evaluatie, o.a. sessiegesprekken EPD lezen, verslagen, ...; profiel optekenen ('mentaal landschap'; patronen en structuren, ...); strategie (na)bespreken met collega's, ...
- ▶ FTF-gesprekken: 2 à 3-wekelijks; zichtbare opluchting; angst voor gevangenis belanden; kunnen emoties afgooien door te vertellen over activiteiten en gebeurtenissen (bv. verstoorde relatie met moeder, verliefdheid m/v, corona, petekind - broer, verstoorde nachtrust, ...); chaotisch karakter; rollercoaster

Intersectorale samenwerking: VAPH-zorgaanbieder – I.T.E.R.(4)

- ▶ FTF-gesprekken: focus op stabilisatie / hem vasthouden & inperken door vaste structuur te injecteren in het gesprek (bv. gebruik van dagboek); jezelf distantiëren van zijn turbulente opstelling (opschudding veroorzaken; hyper-realiteit = uitwissen van het gewone; shockeren; uitvergroting beeld)
- ▶ FTF-gesprekken: ontkenning van de feiten tijdens 1ste gesprek; is volgens hem ten onrechte naar de gevangenis gegaan; praat niet graag over deze donkere periode (stress door herinnering op te halen; stress tijdens wandeling in de stad = sirenes); compenseren & negeren door eenzijdige opsomming van positieve zaken; seks(ualiteit) is taboe-onderwerp
- ▶ FTF-gesprekken: trage realiteit inbrengen als grijze zone tussen manisch – depressieve buien; leren omgaan met negatieve (en positieve) emoties; niet negeren maar erkennen (o.a. gepleegde feiten, onbeantwoorde liefde, afscheid & verlieservaring, ...)

Intersectorale samenwerking: VAPH-zorgaanbieder – I.T.E.R.

- Samenwerking VAPH – I.T.E.R. in deze casus
- Tweerichtingsverkeer: onderling overleg over stand van zaken (bv. over manisch gedrag in de leefgroep en daarbuiten, ...); aftoetsen van informatie (bv. over 'gewijzigde' seksuele geaardheid, turbulente relatie met moeder, waanbeelden (zelfst. wonen, ...)); organiseren van coachingsvragen (Wat als internering afloopt (cf. effect van wegvallen van structuur, regels, afspraken)?, Wat als hij verliefd wordt?, Wat als hij porno kijkt (met anderen)?, ...
- VAPH & I.T.E.R. inzetten als 'derde figuur' in het contact met de pleger/cliënt; temporaliseren (vertraging); gezamenlijke af- en instemming; evenwicht installeren in zijn (geblutste) leefwereld

Intersectorale samenwerking: VAPH-zorgaanbieder – I.T.E.R.

- Conclusie
- Cliënt / Pleger zijn talloze armbandjes, tekeningen en sleutelhangers als symbool van onze 'samen-werking'; trefwoorden: verbinden – verbeelden – vasthaken – toegankelijkheid (van kennis en informatie) – afstemmen
- Deze werk-woorden bepalen de sterkte en de vorm van een zorgcircuit; is dynamisch – elastisch – continuïteit; werk van lange adem, maar met resultaten van menslievende zorg
- Moeilijkheid: bewaren van de eigen positie als medewerker I.T.E.R. in de (werk)relatie met het VAPH-veld; afstand – nabijheid / betrokkenheid – professionaliteit; 'grenzen' bewaken

Getuigschrift *'Geestelijke gezondheid bij personen met een verstandelijke beperking en/of autisme met een handicap en seksueel grensoverschrijdend gedrag'*

Prof. Ilse Noens, academisch verantwoordelijke KU Leuven

Emotionele ontwikkeling bij personen met een verstandelijke beperking, vanuit integratief en intersectoraal perspectief

Studiedag 'Personen met een verstandelijke beperking en psychische problemen:
een specifieke aanpak?' - 31 maart 2022
Zorgcircuit Vlaams-Brabant - Brussel

Filip Morisse, Ph D

**coördinator strategisch beleid dubbeldiagnose
P.C. Dr. Guislain, Gent**

Universiteit Gent

Overzicht

- Emotionele ontwikkeling en geestelijke gezondheid bij personen met een verstandelijke beperking: universal design
- Coachen van omgeving in emotionele beschikbaarheid en mentaliseren
- Oost-Vlaams Netwerk/Zorgcircuit: intersectorale initiatieven

Emotionele ontwikkeling
bij personen met een
verstandelijke beperking

onderzoek naar
de Schaal voor
Emotionele Ontwikkeling
en een aansluitende
coachingsmethodiek

Filip Morisse

Filip Morisse
Openbare verdediging doctoraat
23 april 2021

Voor - onderstellingen vanuit emotionele ontwikkeling

- Gedrag (buitenkant) is niet meer dan façade; enkel door betekenisgeving met de binnenkant, kom je bij de emotionele noden
- “Challenging behaviour is not a problem owned by an individual”
(R. College Psych. report 2007)

Voor - onderstellingen vanuit emotionele ontwikkeling

- “Bij probleemgedrag bij personen met een (verstandelijke) beperking, zit je er als omgeving en dus als hulpverlener altijd tussen” (F.M.)
→ ‘wij zijn onze context’
- “Niets menselijks is ons vreemd, hoe vreemd die mens ook mag lijken”
(J. De Groef)

Model voor emotionele ontwikkeling (A. Došen)

Schema. Ontwikkelingsdynamisch model A. Došen

ontwikkelingsleeftijd	0 - 6 m.	6 - 18 m.	18 m. - 3 j.	3 - 7 j.	7 - 12 j.
cognitief niveau	diep V.B.	diep V.B.	diep V.B. ernstig V.B.	ernstig V.B. matig V.B.	matig V.B. licht V.B.
emotionele ontwikkeling	ADAPTATIE	EERSTE SOCIALISATIE	EERSTE INDIVIDUATIE	IDENTIFICATIE	REALITEITSBWW
hulpvraagtype	homeostase ⇕ disregulatie	vertrouwen ⇕ wantrouwen	autonomie ⇕ afhankelijkheid	initiatief ⇕ geremdheid	zelfvertrouwen ⇕ minderwaardigheid
dagbesteding		ZIJN		DOEN	
existentiële positie	WE -DENTITY		I-DENTITY		
kenmerken emotioneel functioneren	<ul style="list-style-type: none"> – fysiologische aanpassing – sensorische integratie – arousal-regulatie – integratie van ruimte en tijd 	<ul style="list-style-type: none"> – toegenomen soc. gericht. – hechting; basale veiligheid – symbiose – angst bij scheiding – transitioneel object 	<ul style="list-style-type: none"> – afstand (separatie-individuatie) – interesse leeftijdsgenoten – begin IK (egocentr; "neen") – invloed op omgeving (almacht) – zelfdifferentiatie 	<ul style="list-style-type: none"> – meer initiatief en keuzes – vriendjes – ontstaan van normbesef – identificeren met belangrijke anderen – ego-ontwikkeling 	<ul style="list-style-type: none"> – eigen rol en plaats in omgeving – introspectie / reflectie
basale emotionele behoeften	<ul style="list-style-type: none"> – fysiologische homeostase – sensorische integratie – hechtingsstimulatie door affectieve synchronie – organisatie van ervaringen en activiteiten 	<ul style="list-style-type: none"> – lichamelijk contact – hechting – omgaan met materiaal 	<ul style="list-style-type: none"> – internalisering – veiligheidsobject – afstand nemen van hechtingsfiguur – vechten voor eigen autonomie (eigen wil doorrijven) 	<ul style="list-style-type: none"> – sociale normen (regels) – sociale acceptatie – sociale competentie – identificatie-figuur 	<ul style="list-style-type: none"> – volwaardigheid – productiviteit; creativiteit – 'gouden regels' van gedrag – steun door belangrijke anderen
adaptief gedrag	<ul style="list-style-type: none"> – regulatie van fysiologische functies – excitatie-relaxatie – ritme activiteit-inactiviteit – hechtingsgedrag 	<ul style="list-style-type: none"> – hechting aan bep. persoon – sociale spelletjes met anderen – imitatiegedrag – exploratiegedrag 	<ul style="list-style-type: none"> – eigen wil aan anderen duidelijk maken – eerst negatief/koppig/ destructief alvorens constructief – explorerend 	<ul style="list-style-type: none"> – grens fantasie-werkelijk. niet scherp – conflict met autoriteit – impulsiviteit – externe super-ego 	<ul style="list-style-type: none"> – gebonden aan belangrijke anderen – conformisme met regels – loyaliteit – problemen met affect- en agressieregulatie
maladaptief gedrag	<ul style="list-style-type: none"> – problemen met fysiologische regulatie en sensor. integratie – zelfverwondend gedrag (ZVG) – teruggetrokkenheid 	<ul style="list-style-type: none"> – protestgedrag; onrust – apathie – agressie tov hechtingsfiguur – ZVG bij hoge frustratie 	<ul style="list-style-type: none"> – constant om aandacht vragen – koppig & negativistisch – overbeweeglijk; chaotisch – destructief; agressief 	<ul style="list-style-type: none"> – faalangst – impulsieve agressie – passiviteit of motorische hyperactiviteit – zwak zelfvertrouwen 	<ul style="list-style-type: none"> – hyperactiviteit – destructiviteit – geremdheid; dwangmatigheid – angsten – delinquent gedrag
psychiatrische stoornis	<ul style="list-style-type: none"> – contactstoornis – autistische stoornis – atypische psychotische toestand 	<ul style="list-style-type: none"> – psychotische toestanden – depressieve stoornis – bipolaire stoornis – reactieve hechtingsstoornis 	<ul style="list-style-type: none"> – oppositioneel-opstandige stoornis – depressie – angststoornissen 	<ul style="list-style-type: none"> – ADHD – stemmingsstoornissen – angststoornissen – gedragsstoornissen (CD) 	<ul style="list-style-type: none"> – ADHD; OCD – angst- en stemmingsstoornissen – gedragsstoornissen (CD) – persoonlijkheidsstoornissen
emotionele noden: ondersteuning	<ul style="list-style-type: none"> – nabijheid – prikkelarm – structuur – rust 	<ul style="list-style-type: none"> – nabij op afstand – grenzen – basale veiligheid 	<ul style="list-style-type: none"> – begeleiding op afstand – regels en consequenties – optimaal frustreren – deelverantwoordelijkheid 	<ul style="list-style-type: none"> – uitnodigend en stimulerend – vertrouwensrelatie met begeleider – dragen van verantwoordelijkheid obv succeservaringen 	<ul style="list-style-type: none"> – zowel groep als individueel – herinterpreteren van als negatief beleefde gebeurtenissen
kerntaak begeleiding	reguleren	cirkelen	spel	supernanny	vaardigheden

Hulpvraag &

begeleidingsantwoord

Breng jij mij in evenwicht?

→ Samen 'zijn'

Zie je mij graag?

→ Basisveiligheid &
vertrouwen

Wat mag ik zelf bepalen?

→ Subtiel aanwezig zijn

Kijk wat ik kan! Ben je trots?

→ Voorbeeldfunctie

Waar hoor ik bij?

→ Op afstand met
terugvalbasis

Geestelijke gezondheid bij personen met een
(verstandelijke) beperking

GG bij personen met VB: een continuüm

- Alles is gedrag en komt door de VB
- Alles is psychiatrisch
- Normaal (adaptief) gedrag – abnormaal gedrag (maladapt.) – psychiatr. stoorn

Assessment en diagnostiek

1. Wat is het probleem met de cliënt?
2. Wie is de cliënt?
3. Wat doet de cliënt met mij?
4. Wat zijn z'n basale emotionele noden?
5. Hoe kan/kunnen de omgeving/wij tegemoet komen aan deze noden?
6. Wat is mijn programma met de cliënt?
7. Wat heb ik/heeft de omgeving daarvoor nodig?

Atypische beeldvorming

Met wie heeft hij/zij nu een belangrijke band?

Waar kan de cliënt van genieten?

Wat zijn de sterktes/capaciteiten van de cliënt?

Hoe probeert hij *geen* probleemgedrag te stellen ?

Hoe kan ik daar als begeleider aan bij dragen ?

Op welke manier probeert hij/zij te overleven?

Hoogte of laagte van (emotionele) ontwikkeling zegt niets over GG en QoL

emotionele ontwikkeling
€
geestelijke gezondheid
€
QOL

Geestelijke gezondheid bij personen met een verstandelijke beperking *(Došen, 2013)*

1. Een evenwichtige persoonlijkheidsontwikkeling
2. Een eigen plaats en rol in de sociale omgeving
3. Functioneren volgens eigen vermogens
4. Een positief toekomstperspectief

Ecologische benadering (Bronfenbrenner & Morris, 2006)

- Context
- Organisatie-omgeving (Olivier-Pijpers, 2017) als preventie: balans tussen controleren en vertrouwen, ruimte bieden (met ondersteuning), fouten mogen maken, positieve werksfeer
- Expertise en impertise (De Groef, 2017)
- Een goed werkklimaat creëert een goed leefklimaat (van der Helm, 2019)
- Stigmatisering, vervreemding en excludering

Coachen van begeleiders/familieleden
ivm emotionele ontwikkeling

Filip Morisse, Erik De Belie, Mieke Blontrock,
Jolien Verhasselt & Claudia Claes (Red.)

Emotionele ontwikkeling in verbinding

Coachingsmethodiek voor begeleiders van cliënten met probleemgedrag

Bouwstenen voor coachen omgeving

Emotionele ontwikkeling van cliënten

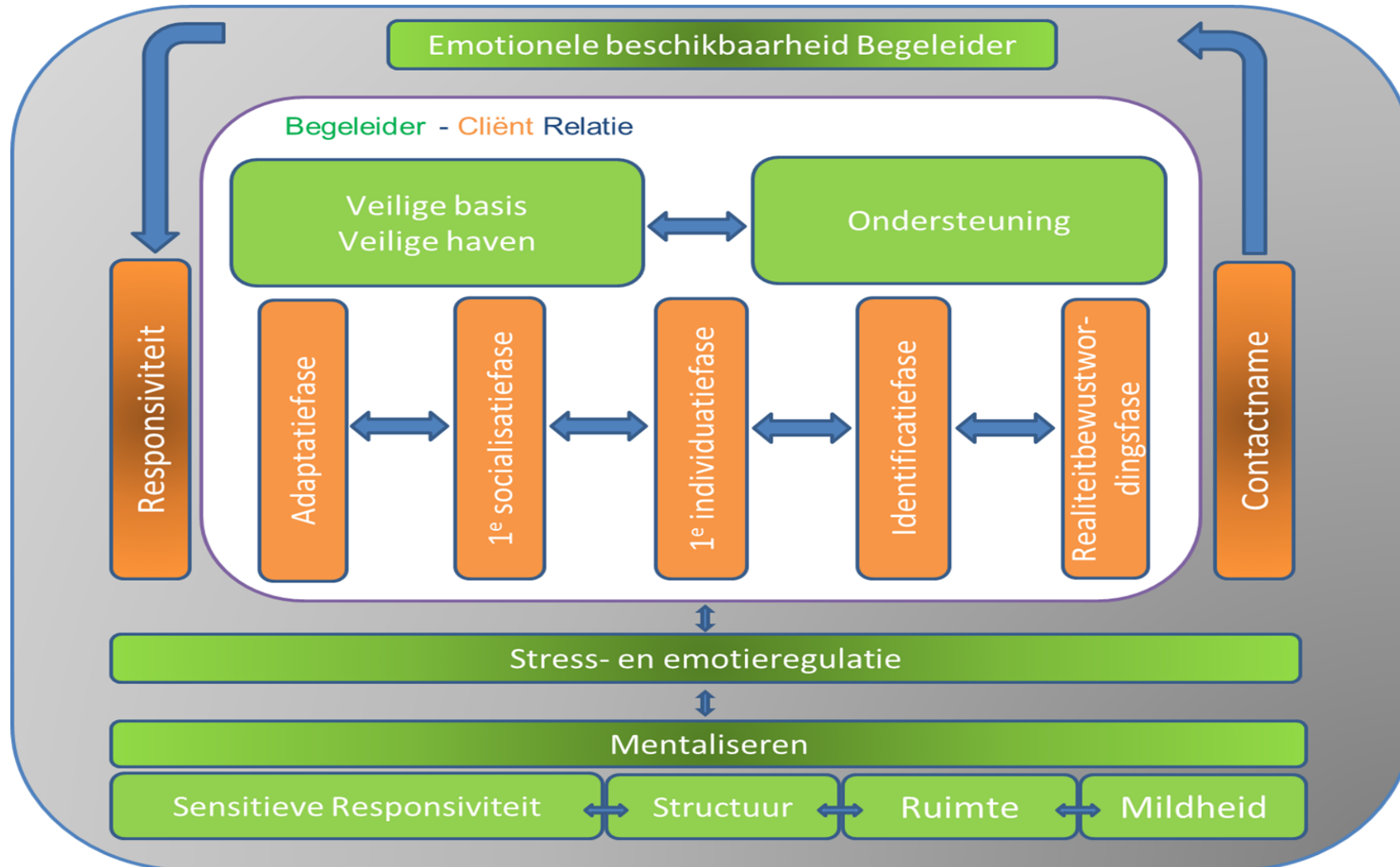
Opstelling/afstemming van begeleiders:

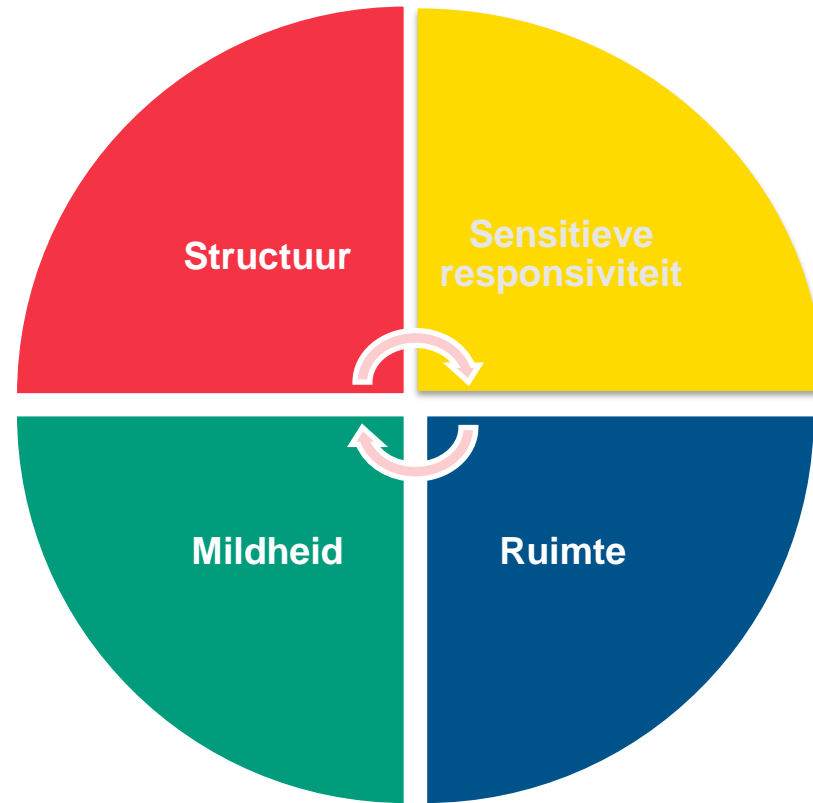
- Emotionele beschikbaarheid
- Stress-regulatie
- Mentaliseren
- Ont-wikkeling van begeleiders (Loncke et al., 2018)

Coaching van team, begeleiders en middenkader

Met dank aan Erik De Belie

Emotionele ontwikkeling in verbinding...

Coachen begeleiders in emotionele beschikbaarheid

Sensitief /responsief: aanvoelen en afgestemd reageren

Structuur: houvast en 'helpende' grenzen

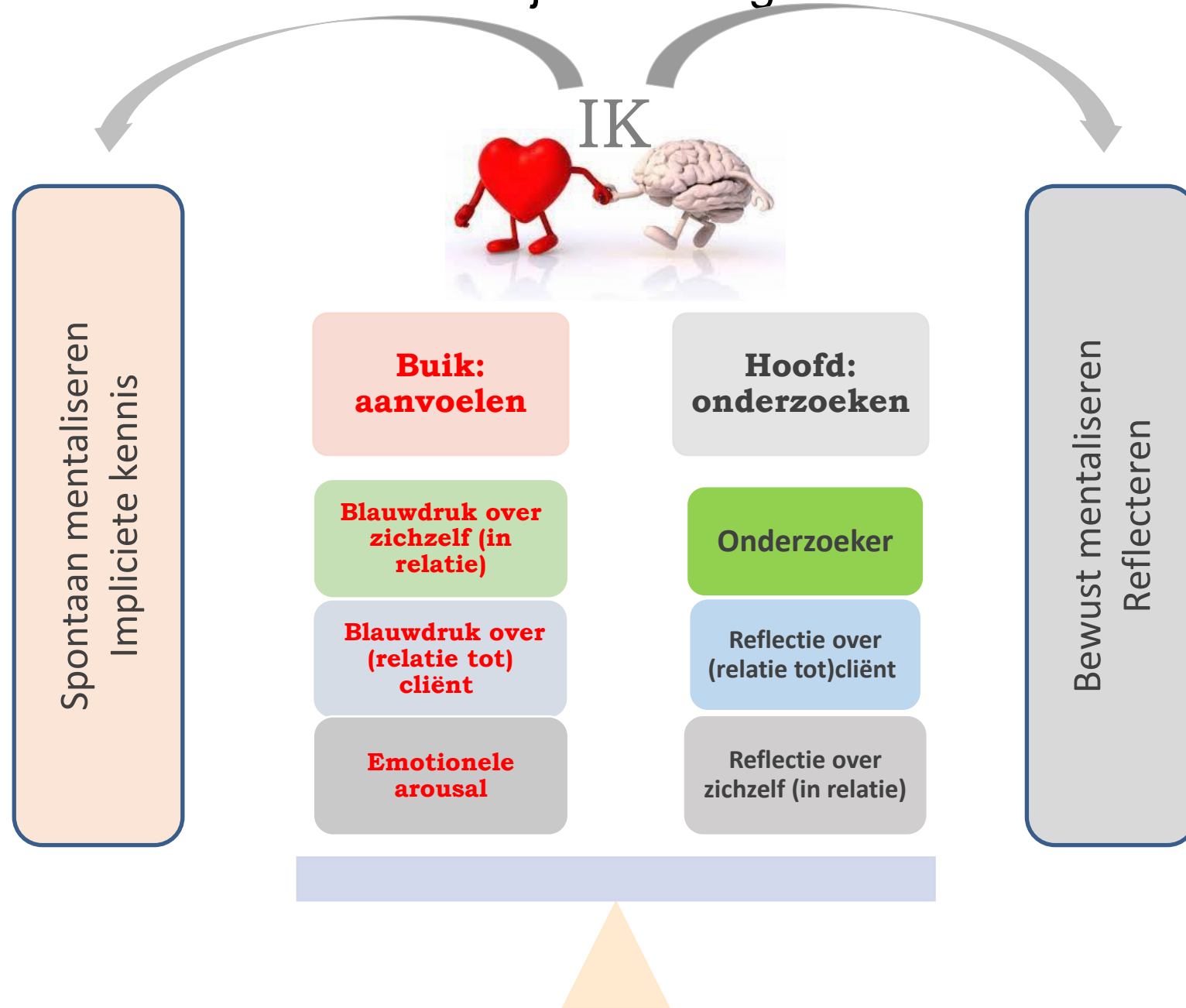
Ruimte laten: voor unieke van de persoon (wie?)/ respect voor grenzen

Mildheid: omgaan met (eigen) negatieve emoties waardoor mildheid ontstaat & andere dimensies niet besmet worden

Mentaliseren ?

- Jezelf van buitenaf en de ander van binnenuit zien
- Verbinding ts. denken en voelen: doorvoeld inzicht
- Betekenis geven aan (eigen en andermans) gedrag
- Bevorderlijk voor emotionele en relationele verbinding
- Bevorderlijk voor eigen ontwikkeling: zelfkennis & emotieregulatie

Innerlijke Dialoog

Begeleiders maken het verschil. Welke begeleider hebben cliënten met GG-problemen nodig?

- Aandacht en aanwezigheid; eilandjes van contact
- Sensitief en responsief; 'savoir-faire'; 'createur des circonstances' (Deligny)
- Voortdurend reflecterend/mentaliserend over cliënt, zz en relatie
- Flexibel aanpassend en afstemmend; stretchend; dansend (met balans afstand-nabijheid; rust-actie)
- Stevigheid, 'rots in de branding' en sterk in 'helpend begrenzen'
- Uitstekend in co-reguleren, bv. in het kunnen lief hebben

- ... topsporters
- ... tovenaars

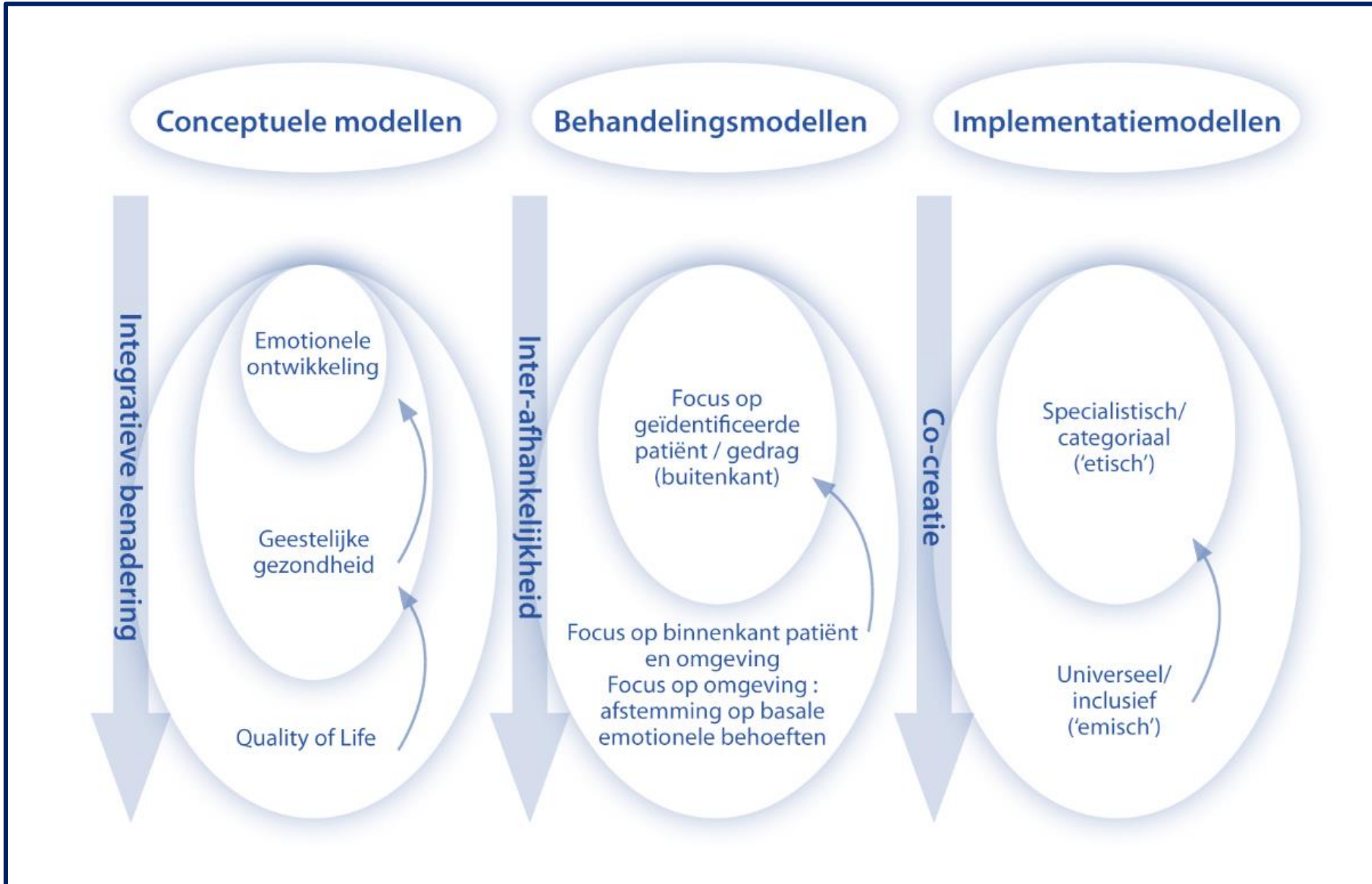
Verwantschappen – Broeder(!)schappen

- Psychology of interdependence (J. Mc Gee)
- First regulate, then relate, then reason (B. Perry)
- Eerst connectie, dan correctie. Falen = even niet gelukt (misschien straks wel). Hoop op het gewone leven voor jongeren die het niet getroffen hebben (P. van der Helm)
- Het ijzer smeden als het koud is (H. Omer)

Verwantschappen – Broeder(!)schappen

- Invloed op je bestaan; zelfverdediging en zelfbescherming (J. Heijkoop)
- Créateurs des circonstances (F. Deligny)
- Enabling Environments Network: well-being, belonging, boundaries, involvement, safety, structure, ...(Royal College of Psychiatrists, 2019)
- Gras groeit niet sneller door eraan te trekken (oplossingsgerichte coaching).

Nog een model ...

Oost-Vlaams NW/ZC DD: gluren bij de buren

- Nieuw model voor governance
 - VAPH: ‘Geïntegreerde en langdurige zorg voor volwassenen en ouderen – uitwerken en aanreiken van bouwstenen die de praktijk van geïntegreerde en langdurige zorg, in de context van een geplande oproep, concreet invullen’
1. Project ‘Off-label gebruik van psychofarmaca bij volwassenen met VB en probleemgedrag’
 2. Advieslijn
 3. Co-productie GGZ-GZ (RTH) bij crisissen van volw. met VB

Advieslijn dubbeldiagnose

(personen met een verstandelijke beperking
met bijkomende geestelijke gezondheidsproblemen)
vanaf 16 jaar uit Oost-Vlaanderen.

met steun van:

WAT?

Laagdrempelig contactpunt voor **eenmalig inhoudelijk advies en consult** i.v.m. het begrijpen van en omgaan met gedragsproblemen en/of psychiatrische stoornissen bij (jong) volwassenen met een verstandelijke beperking.

WAT NIET?

Louter oriëntatievragen (sociale kaart), dringende crisisvragen, klachten en vragen tot bemiddeling

VOOR WIE?

Voor de context van personen met een dubbeldiagnose (zowel professionals als familieleden) die een inhoudelijk klankbord willen i.v.m. beeldvorming en aanpak

HOE?

Door een gemeenschappelijk aanbod van 3 gespecialiseerde diensten (Coverteam, outreach GAUZZ en outreach De Steiger) die de krachten hebben gebundeld voor deze advieslijn

Mail naar:

advieslijnDD@cggwaasendender.be

Binnen de 3 werkdagen zal één van de medewerkers u contacteren.

Co-productie GGZ-GZ (RTH) bij crisissen van volw. met VB

- Proefproject” tussen MCT’s, SKIPI en RTH
- Voorlopige partners:
 - SKIPI
 - MCT’s van ADS en PAKT
 - RTH-partners: Emiliani, Fiola vzw, RTH Groot-Gent => regio Oost-Vlaanderen
- Vorm:
 - Aanmeldingen blijven lopen via MCT/SKIPI
 - Na inschatting kan crisis-RTH-traject kortdurend opgestart worden: dus snel, en een aantal (+/- 4) mobiele interventies kort na elkaar (cfr. MCT)
 - Tandembegeleiding om expertise en uitwisseling te bekomen
 - “Potje” RTH apart houden?
 - Ondersteuning proefproject (methodisch en beleidsmatig) door VAPH ?

Filip Morisse & Stijn Vandevælde (red.)

**Emotionele ontwikkeling bij
personen met een verstandelijke
beperking en geestelijke
gezondheidsproblemen**

THEORIE, ONDERZOEK EN PRAKTIJK

Literatuur

- Morisse, F. & Vandeveldde S. (Red.) (2021). *Emotionele ontwikkeling bij personen met een verstandelijke beperking en geestelijke gezondheidsproblemen. Theorie, onderzoek en praktijk*. Gompel & Scavina.
- Claes, L., Declercq, K., De Neve, L., Jonckheere, B., Marrecau, J., Morisse, F., Ronsse, E., Vangansbeke, T. (Red.). (2012). *Emotionele ontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking* (SEN-publicaties nr 4.), Garant Uitgevers nv
- Morisse F. & Došen, A. (Red.). (2017). *SEO-R² - Schaal voor Emotionele ontwikkeling bij mensen met een verstandelijke beperking – Revised²*. Garant Uitgevers nv
- Morisse, F., De Belie, E., Blontrock, M., Verhasselt, J. & Claes, C. (2016). *Emotionele ontwikkeling in verbinding. Coachingsmethodiek voor begeleiders van cliënten met probleemgedrag*. Antwerpen: Garant.
- Brochure 'De Juiste Vraag?' (De Neve, L. (Red.), 2015) kan gratis worden gedownload. (<http://www.kennisplein.be/Pages/Van-inschatten-van-emotionele-ontwikkeling-naar-ondersteuning---Reflectievragen-.aspx>)

filip.morisse@guislain.broedersvanliefde.be

Vlaanderen
is welzijn

Intersectoraal denken & werken.

Een richting voor de toekomst van de zorg voor PmH

Ann Van den Abbeele, Coördinator Team Beleid VAPH

VAPH

VLAAMS AGENTSCHAP VOOR
PERSONEN MET EEN HANDICAP

31 maart 2022

Beleidsintenties Welzijn illustreren sectoroverstijgende benadering

Vaststelling: de grens van het louter sectoraal denken en werken is bereikt

Regeerakkoord 2019 - 2024: we moeten werk maken van “een doorgedreven ontschotting van de zorg- en welzijnssector”

Beleidsnota minister Beke: “We werken een kader uit voor een intersectoraal georganiseerde zorg en ondersteuning .”

Stappen richting meer intersectorale zorg en ondersteuning:

- verdere ontwikkelingen van BelRai als instrument voor verschillende sectoren
- voorbereidingen ifv het lanceren van een oproep geïntegreerde, langdurige zorg
- verder uitbouwen van de samenwerking VAPH - GGZ (in opvolging van ‘projecten dubbeldiagnose’)

Ruimer kader: langdurige zorg en ondersteuning, nabije zorg en ondersteuning en deïstitutionalisering (VN Verdrag PmH).

Ontwikkelingen BelRai

Regeerakkoord: verder evolueren naar 1 inschalingsinstrument ifv snel(ler) schakelen tussen verschillende vormen van ondersteuning (vandaag: sectoren).

Voor sector PmH: “onderzoeken van de haalbaarheid van de invoering van BelRai”.

Onderzoek naar verschillen en overeenkomsten ZZI - BelRai afgerond eind 2021.

3 scenario's van implementatie BelRai voor PmH worden naar voor geschoven: van behoud afzonderlijke instrumenten tot volledig vervangen ZZI door BelRai.

Vervolgonderzoek eerste helft 2022: vergelijken van de 3 scenario's.

Vorbereiding proefprojecten voor geïntegreerde, langdurige zorg

De Vlaamse Regering wil nog dit jaar een projectoproep lanceren met als thema *“geïntegreerde zorg voor volwassenen en ouderen met langdurige zorg- en ondersteuningsnoden”*.

Met een onderzoek (VUB & Univ Hasselt & Hogeschool PXL) werden recent elementen aangereikt om de oproep voor te bereiden:

- omschrijving en afbakening van de doelgroep en mogelijk aanbod proefprojecten ‘geïntegreerde zorg’;
- elementen aanreiken voor een (juridisch) kader voor de proefprojecten;
- parameters/ indicatoren definiëren voor het opvolgen van de kwaliteit en de impact van de proefprojecten.

Start van de projecten in 2022; bedoeling om geleidelijk aan naar een aangepast regelgevend kader te evolueren (dus meer dan louter ‘experiment’).

Referentie onderzoek: SWVG IV onderzoek MJP1_02 Geïntegreerde en langdurige zorg voor volwassenen en ouderen – uitwerken en aanreiken van bouwstenen die de praktijk van geïntegreerde en langdurige zorg, in de context van een geplande oproep, concreet invullen. Marlies Claesen, Kim Daniels, Melissa Desmedt, Jochen Berchs; promotor: Johan Hellings; co-promotoren: Ward Schrooten, Nico De Witte, Dominique Verté.

Verdere samenwerking VAPH - GGZ

Uitdagingen die de grenzen van beide sectoren aftasten, onder meer:

- passende zorg en ondersteuning vinden voor zeer complexe, moeilijk bemiddelbare dossiers van personen met handicap en zeer ernstige gedragsproblematiek;
- continueren en opschalen regelgeving inzake co-financiering van de afdelingen dubbeldiagnose binnen de PZ (personen met verstandelijke handicap en psychiatrische problematiek);
- specifieke uitdagingen ikv gepaste ondersteuning voor geïnterneerden en gedetineerden met handicap en met dubbeldiagnose.

Gemengde (VAPH-GGZ) reflectiegroep: wederzijdse uitwisseling van info en inzichten, en formuleren beleidsaanbevelingen ikv verdere samenwerking en afstemming tussen sectoren en administraties PmH/VAPH en AZG/GGZ.

Elementen uit het ruimere kader voor het toekomstig beleid PmH

VN Verdrag Rechten voor PmH als basis

- Deïstitutionalisering (DI)
- kwaliteit van bestaan (QOL)

Binnen het VAPH zetten we in samenwerking met stakeholders van eigen én andere sectoren in op:

- academische werkplaats en toetsingskader DI
- stimuleren en faciliteren van kleinschalige en inclusieve initiatieven voor dag- en/ of woonondersteuning
- een vernieuwd kwaliteitskader met elementen van sociaal ondernemerschap, (gebruikers)participatie, kwaliteit van bestaan, ...; hierbij ook sterke nadruk op intersectorale afstemming kwaliteitsregelgeving
- rechtstreeks toegankelijke VAPH-hulp binnen geïntegreerd en lokaal verankerd aanbod van laagdrempelige en nabije ondersteuning en dienstverlening
- UNIC (toolbox mbt persoonsvolgende financieringssystemen); personen met 'chronische zorgnoden'
- participatie aan project 'zorgzame buurten'

BLIJF OP DE HOOGTE

- Website: wegwijsinformatie, documenten en formulieren, veelgestelde vragen ...
 - www.vaph.be
- Maandelijks digitale VAPH-nieuwsbrief: updates over de VAPH-dienstverlening
 - www.vaph.be/actueel/nieuwsbrief
- Driemaandelijks tijdschrift Sterk: sterke verhalen van mensen met een handicap
 - www.vaph.be/actueel/magazines

CONTACTEER ONS

VAPH
Zenithgebouw
Koning Albert II-laan 37
1030 BRUSSEL

www.vaph.be/contacteer-ons

02 249 30 00

Samen komen we verder!

*Professioneel en creatief samenwerken
in- en buiten detentie.*

Leen De Roo, coördinator team Ontgrendeld
31.03.2022

Wat kan je verwachten?

1. Ontgrendeld: wie, wat waar en hoe?
2. De cliënt als centraal vertrekpunt
3. Samenwerken begint bij onszelf: reflecteer en waardeer
4. Samenwerkingspartners en onze cirkel van invloed
5. Verbreed die cirkel, effen het pad als kwartier maker
6. Take Home

1. Ontgrendeld: wie, wat waar en hoe?

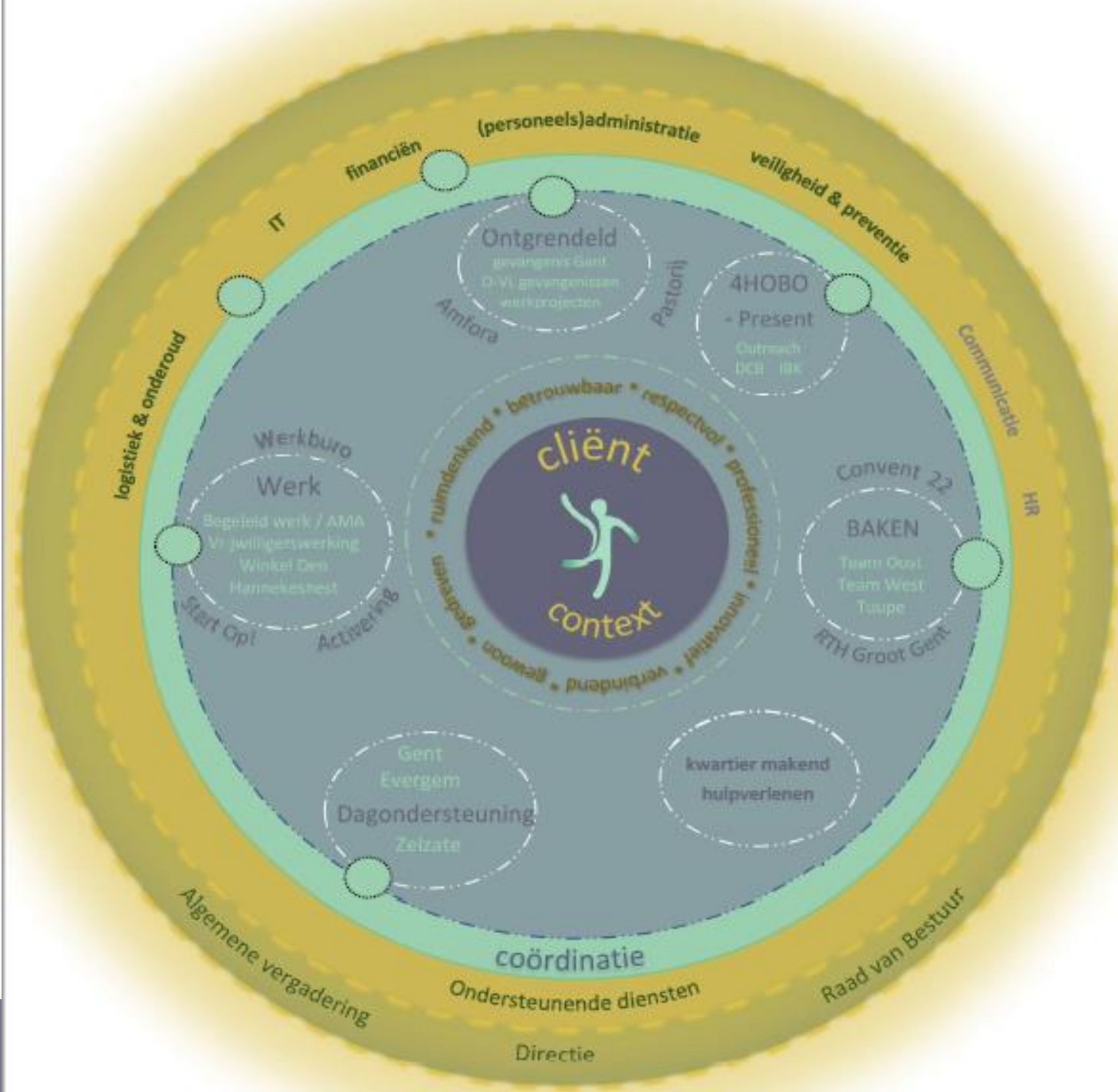
ONTGRENDELD –

volwassen forensische werking

binnen

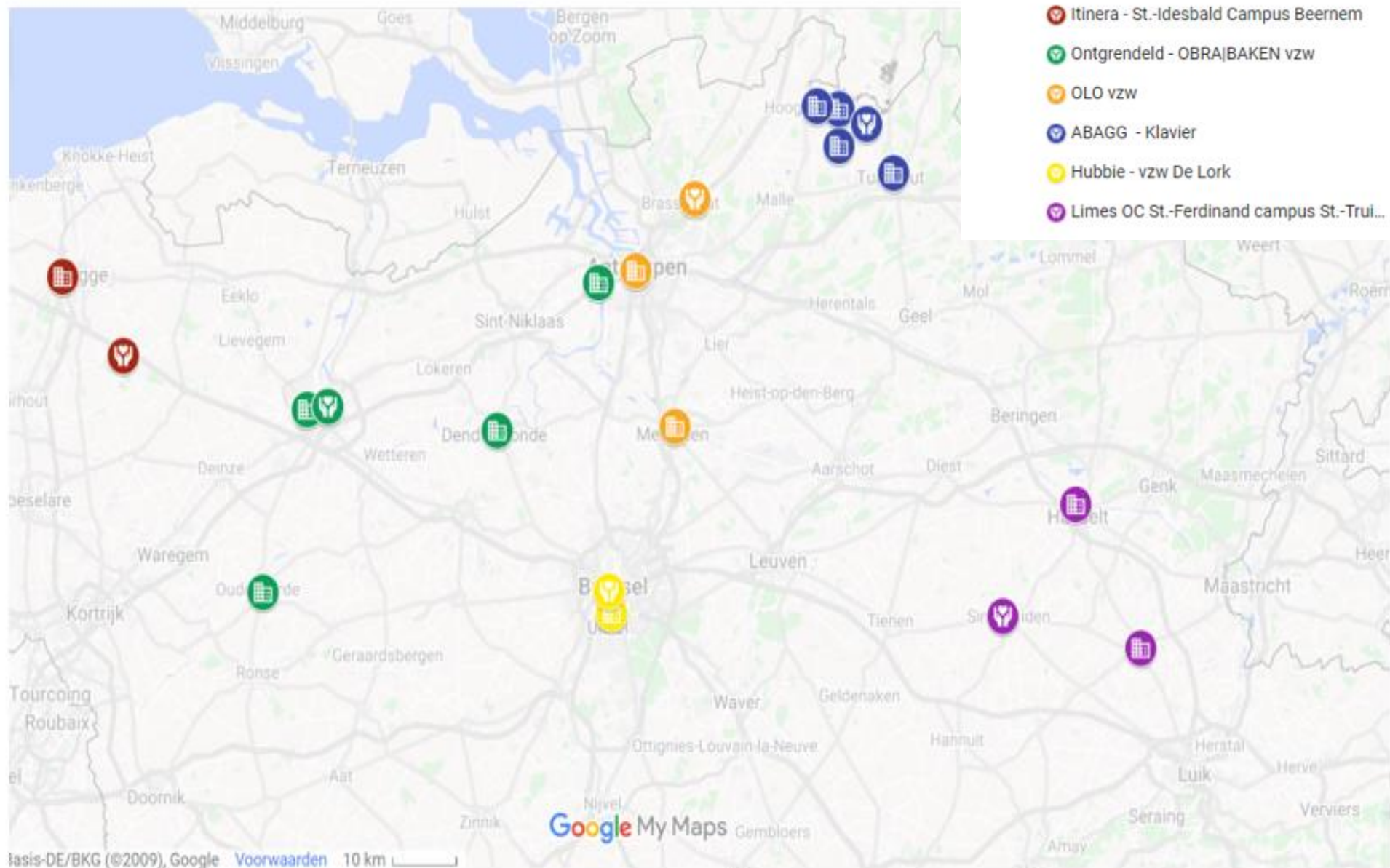
OBRA|BAKEN vzw

sinds 2001

✓ Gevangenissen Vlaanderen-Brussel

- Penitentiaal complex Brugge
- Gevangenis Gent
- Gevangenis Oudenaarde
- Gevangenis van Dendermonde
- Gevangenis Beveren
- Gevangenis van Antwerpen
- Gevangenis van Mechelen
- Gevangenis van Merksplas
- Strafinrichting Wortel
- Gevangenis van Hoogstraten
- Gevangenis van Turnhout
- Gevangenis Berkendael
- Gevangenis van Sint-Gillis
- Gevangenis Vorst
- gevangenis van Tongeren
- Gevangenis Hasselt

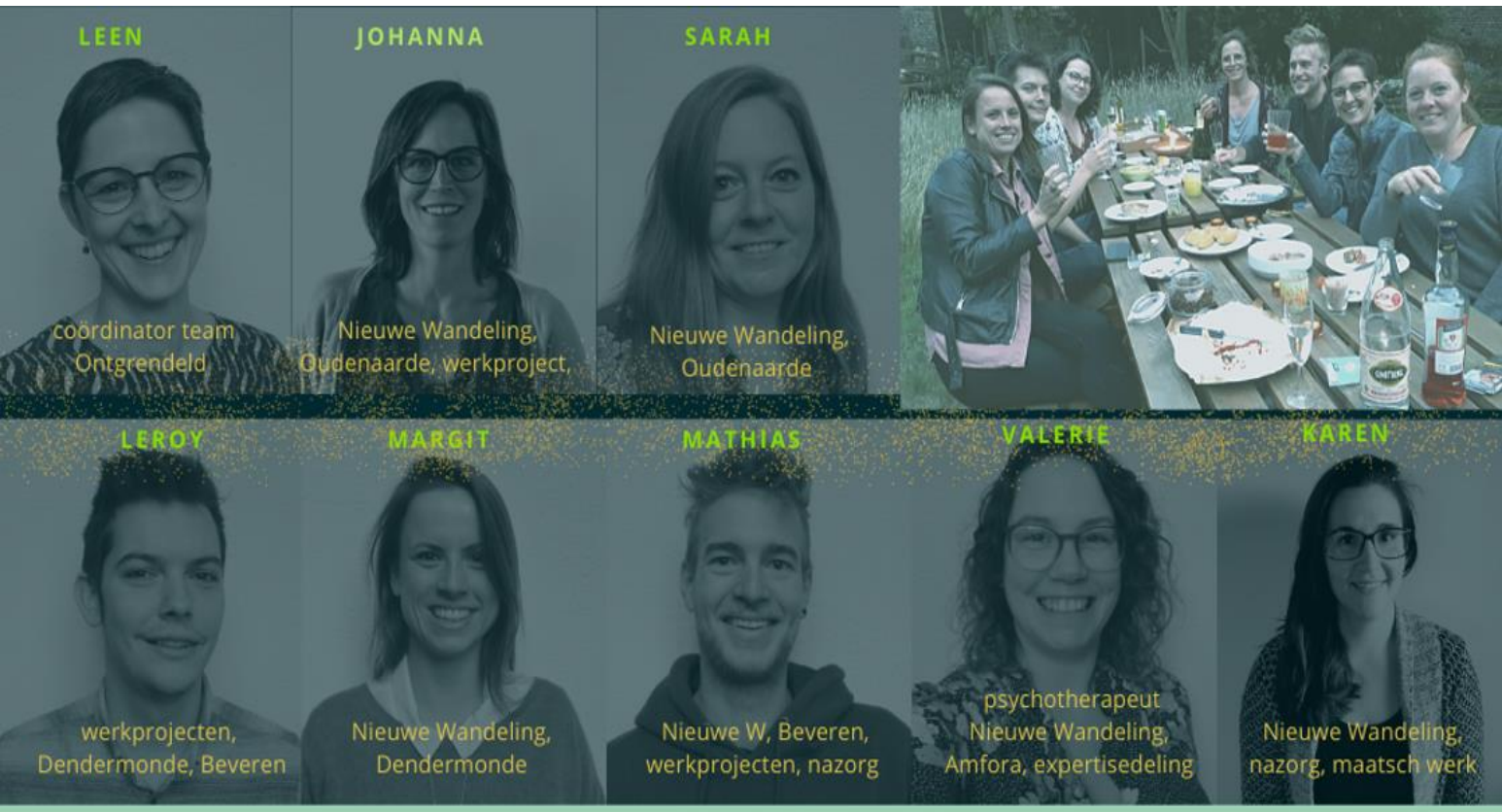

✓ Voorzieningen voor mensen met bep...

- Itinera - St.-Idesbald Campus Beernem
- Ontgrendeld - OBRA|BAKEN vzw
- OLO vzw
- ABAGG - Klavier
- Hubbie - vzw De Lork
- Limes OC St.-Ferdinand campus St.-Trui...

ONTGRENDLED

We zijn **medestander** van kwetsbare mensen met een (vermoeden van een) beperking in een forensische context. Samen gaan we op zoek naar het haalbaar en zinvol invullen van **hun traject**. We doen dit vanuit de **behoeften en krachten** van de cliënt én vanuit de **ondersteuningsnoden** die we observeren. Dit vormt de basis voor de zoektocht naar een **veilige, geschikte plek** in de samenleving.

We imagine a world in which
the vast majority of people
wake up every day inspired,
feel safe wherever they are
and end the day fulfilled
by what they do.
-Simon

Voor wie zijn we er? _____

- Personen met een beperking of
- vermoeden van een beperking
- beklaagd, veroordeeld, geïnterneerd
- die verblijven in de gevangenis van Gent, Dendermonde, Beveren of Oudenaarde
- en hun natuurlijk en professioneel netwerk.

individuele begeleiding

- psychosociale ondersteuning
- ADL ondersteuning
- bezigheid / ontspanning
- reclassering / reïntegratie

werkprojecten

- samenwerking met FPC
- dinsdagnam : 3 cliënten binnenshuis
- woensdagnam: 6 cliënten tuinwerk
- vrijdag: oud justitiepaleis: 4 cliënten FPC + 2 NW

nazorg

- kortdurende begeleiding na detentie ifv installeren netwerk, psychosociale ondersteuning, financieel/administratief,...

expertisedeling

- groepsaanbod**
- zorgwandeling 3x/week
 - zorgwerkhuis 2x/week
 - OBRAWIJS op donderdag
 - sportactiviteit op maandag

2. De cliënt als centraal vertrekpunt

- Kunnen versus aankunnen
- Emotionele ontwikkeling
- Vertrekken vanuit primaire levensbehoeften en wegwerken van obstakels
- Vanuit krachten en talenten: wat is wel al goed gegaan?

**"...[our clients] want better lives, not simply
the promise of less harmful ones"**

Ward, Mann & Gannon, 2006

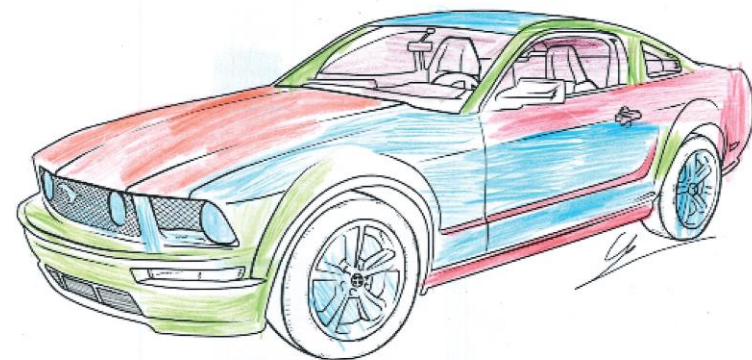
@Wouter Wanzeele

Samen op weg

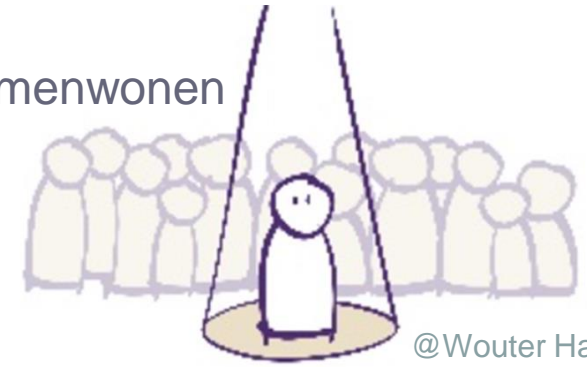
primary goods

2. De cliënt als centraal vertrekpunt

Creatief met SAM – een rap opnemen vanuit de gevangenis

- Sam – 24 J
- Vader en moeder leerden elkaar kennen in een instelling en zijn op hun 14de gaan samenwonen
- Uit elkaar toen Sam 1j was. Vader werd gedetineerd. Misbruikte Sam nadien nog.
- Sam verbleef sinds zijn 14de in verschillende instellingen
- De voorbije 5j in FPC, maar door agressie-incident terug in gevangenis.
- 5 maand daar door ons begeleid – gaat op transfer naar Turnhout.
 - We boden nabijheid, duidelijkheid en voorspelbaarheid.
 - In die 5 maand nooit agressief : we pleitten bij directie voor een monocel : gelukt!
 - Grote nood om gehoord te worden en zijn emmer te legen=> alternatief: destructief voor zichzelf en anderen
 - Op mindere dagen: basisveiligheid bieden – acceptatie
 - Op goede momenten : veel in zijn mars ! Overlever - plantrekker. Wil vooruit!
 - Muziek is zijn lust en zijn leven.

@Wouter Hart

De Studio

De Studio van JES Brussels is er voor jonge artiesten die op zoek zijn naar een opnamestudio!

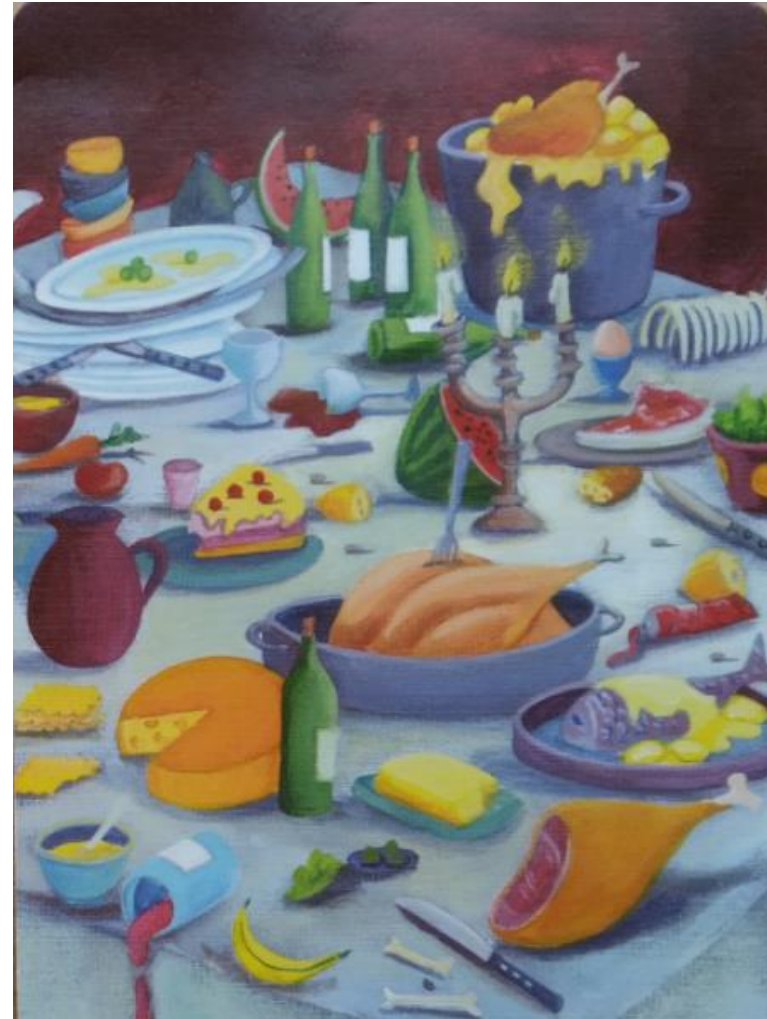
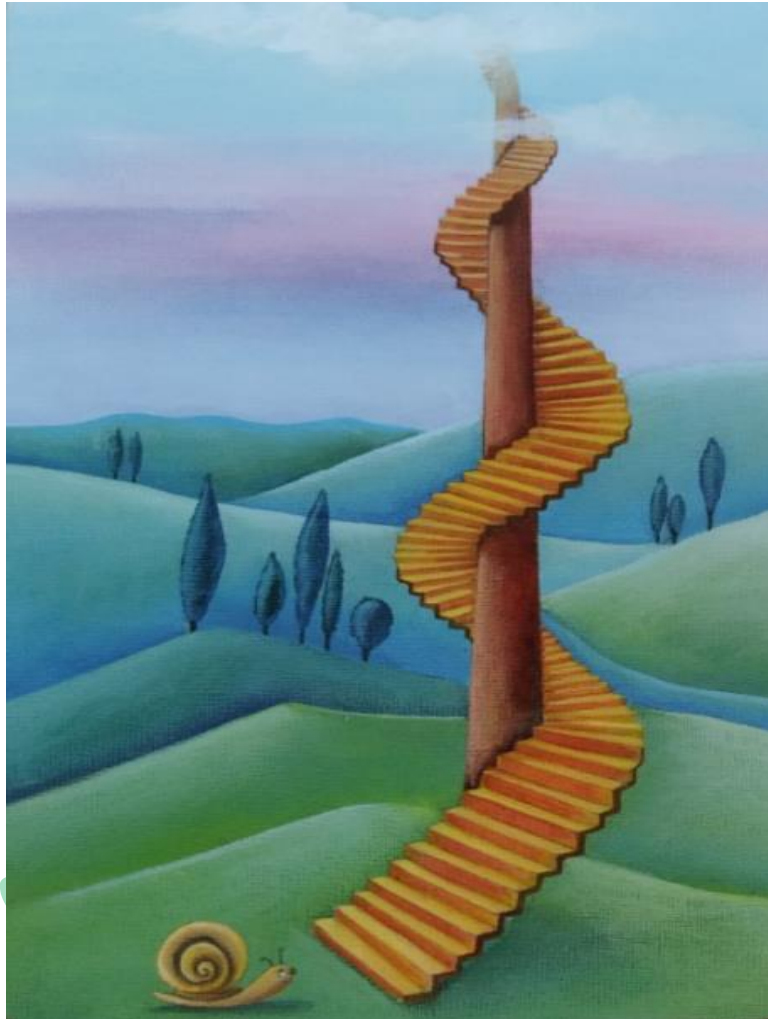
➔ Ontdek wat De Studio voor jou kan betekenen!

Samen creatief zijn en zoeken...

FASE 3	HOE TE VERMIJDE	FASE 4	HOE TE VERMIJDEN
als ik niet reageer en metten uit cel komt	ik spreek een cipier aan om niet binnen te komen	als het te hoog wordt de frustratie/boosheid	direct zeggen ik wil maar de afzonderingsruimte gaan
ik ben aan het staren met een diepe blik	ik zeg tegen cipier laat mij 5 min met rust als het niet beter is 10 min met rust laten		

Op verhaal (laten) komen - DIXIT

Eigenwijsjes

3. Samenwerken begint bij onszelf:
reflecteer, waardeer en inspireer

Teamoverleg: op het snijpunt van diepgang en lichtheid, zelfreflectie én zelfrelativering

Heb je in het verleden dingen nagelaten, waardoor het probleem groter werd?

Zou je van een vijand of tegenkracht een bondgenoot kunnen maken?

Is het niet juist goed of verstandig dat je dit probleem als probleem ervaart?

Hoe zou het zijn als je zou mogen voelen wat je voelt?

Berthold Gunster

Zoals verwacht loopt alles anders

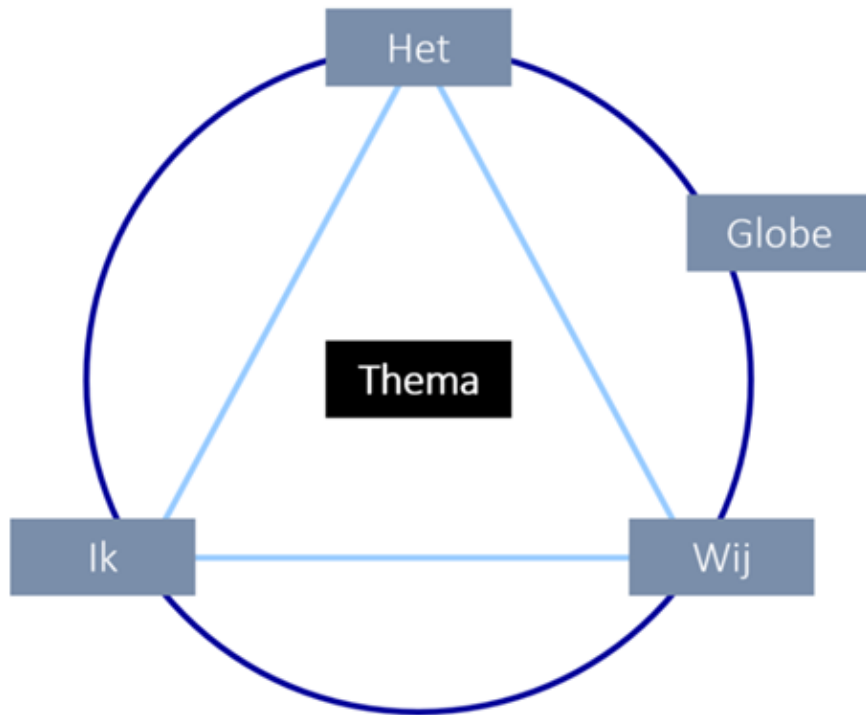

3. Reflecteer, waardeer, inspireer

Bepaal het thema

4 factoren spelen voortdurend en dynamisch op elkaar in

Voorbeeld thema: het – ik – context

“Vanuit mijn rol, wat bespreek ik met de context van mijn cliënt? Hoe doe ik dat en wat hoop ik dat een ander doet?”

@Ruth Cohn

ThemaGecentreerde Interactie – levend lerende organisaties
“to balance the never balanced”

3. Reflecteer, waardeer, inspireer

Bepaal het thema
4 factoren spelen voortdurend en dynamisch op elkaar in

Tot welk teamoverleg voel jij je meer
aangetrokken?

- A. De coronamaatregelen worden opgeheven:
wat verandert er?
- B. Van los zand naar terug vaste grond: hoe
geven we de geleidelijke heropstart (niet)
vorm? En welke rol speel ik daarin?

TEAM ONTGRENDELD
TEAMOVERLEG 4 MEI ONLINE

Van los zand naar
terug vaste grond:

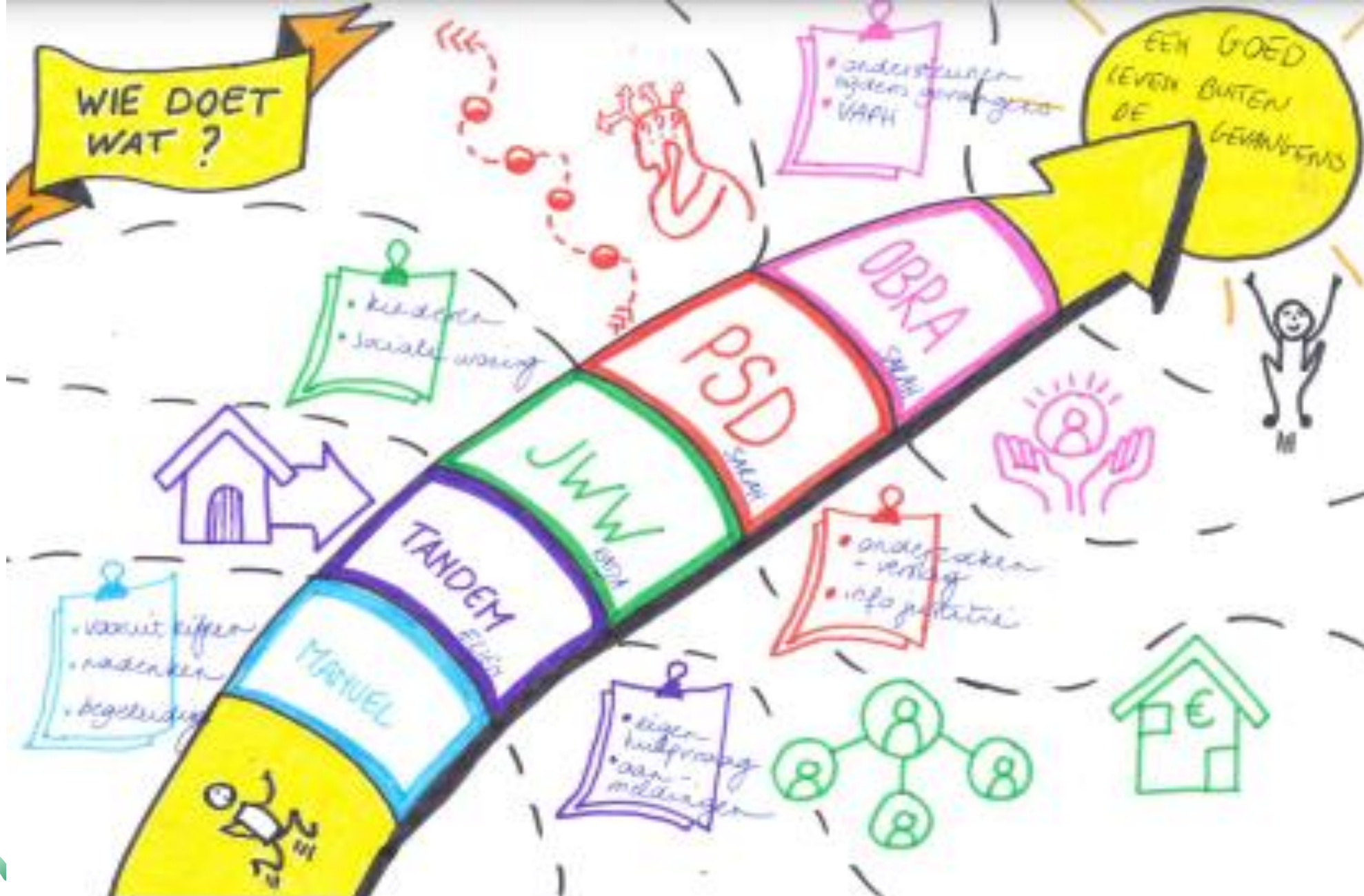
**Hoe geven we de
geleidelijke heropstart
(niet) vorm?
Welke rol wil ik
daarin spelen?**

3. Reflecteer, waardeer, inspireer

4. Samenwerkingspartners en onze cirkel van invloed

4. Alligeneer vanuit je cirkel van invloed - Verbeeld

Samenwerking en beroepsgeheim

Als je weet “waarom”, kan je elke “wat” aan

@'ons tapijt' Kris Stas - Sam vzw

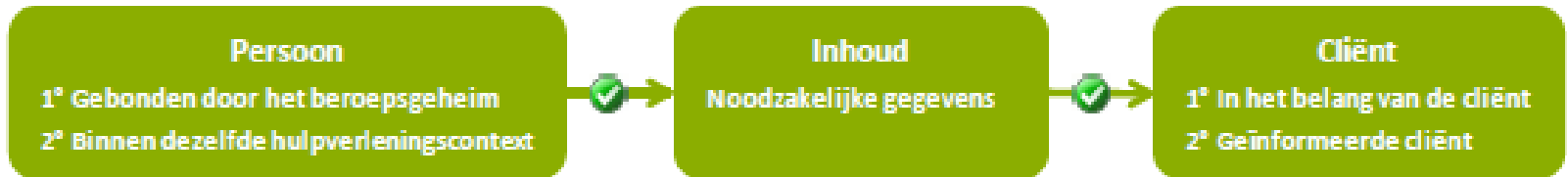

DOEL van het beroepsgeheim:

- bescherming van het individu => DE CLIENT STAAT CENTRAAL, niet de samenwerking!
- bescherming voor de maatschappij
- de professionaliteit van het beroep

1. *Ben je gebonden door het beroepsgeheim ?*
2. *Is de informatie geheim?*
3. *Wie is je gesprekspartner? Is die gebonden aan beroepsgeheim?*
4. *Stemt de cliënt in met de informatie-doorstroom?*
5. *Stemt de cliënt niet in, maar is er sprake van een uitzondering?*

Gedeeld
beroepsgeheim

Forensische cliënten - expertisedeling

- Sensibiliseren, kennis delen: 't is een autist'
 - Project Autismevriendelijke gevangenis 2022
- Structureel Netwerkoverleg
 - Bv VAPHvoorziening – Tandem – Justitiehuis
- E-learning tool ontwikkelen voor beambtes
 - Wij leveren inhoud – OCCP werkt uit
- Heldere taal

Waarom heldere taal?

Kwisvraag: hoeveel laaggeletterden zijn er in Vlaanderen? Ttz: mensen die onvoldoende geletterde zijn om te functioneren in een opleiding, werk of samenleving? Is dat:

- 1 op 6
- 1 op 10
- 1 op 15

WERKEN AAN
GELETTERDHEID

Met de neus op de feiten

De cijfers voor laaggeletterdheid in Vlaanderen zijn zonder meer zorgwekkend: 800.000 Vlamingen (één op zes tot zeven) zijn onvoldoende geletterd om goed te kunnen functioneren in een opleiding, op het werk en in het maatschappelijk leven.

De belangrijkste risicogroepen, wat betreft laaggeletterdheid in Vlaanderen, zijn laaggeschoolden, volwassenen met een lage sociaal- economische status, ouderen, eerste generatie migranten, anderstaligen en niet-actieven.

LAAGGELETTERDHEID IN VLAANDEREN

Heldere taal is van ons allemaal...

Om verbinding te maken met uw telefoon, gelieve gebruik te maken van uw huidige gebruikers ID en er de prefix van de gevangenis aan toe te voegen (voor de gevangenis van Gent is dit "041"). (35 woorden)

WORDT:

- > Om te bellen, druk je: 041 + gebruikersID.
- > Wil je bellen? Druk 041 + gebruikersID.

wabliefst
krant • tekstadvies • boeken

2020: opleiding Hulp & Dienstverlening én justitie

5. Aligneer vanuit je cirkel van invloed - Verbeeld

 OBRA BAKEN
curieus naar jou

5. Verbreed die cirkel,
effen het pad als kwartier maker

Mathias Dubois

**Sport in detentie:
er is meer te winnen dan alleen
een wedstrijd**

Een link met de buitenwereld

Sport kan ook een link vormen naar de buitenwereld. Zo zetten we in op het verwelkomen van voetbalploegjes van buiten de gevangenis. Zo kunnen verbindingen gemaakt worden die de stap voor gedetineerden naar buiten toe iets kleiner maken. Dit is een laagdrempelige manier om duurzame verbindingen aan te gaan. In het verleden organiseerden we zo reeds wedstrijden tussen ploegjes van binnen de gevangenis en ploegjes uit de KAA Gent Foundation. Dit was voor veel gedetineerden een eerste kennismaking met de spelers van de KAA Gent Foundation, wat de drempel kleiner maakt om hen ook na detentie op te zoeken.

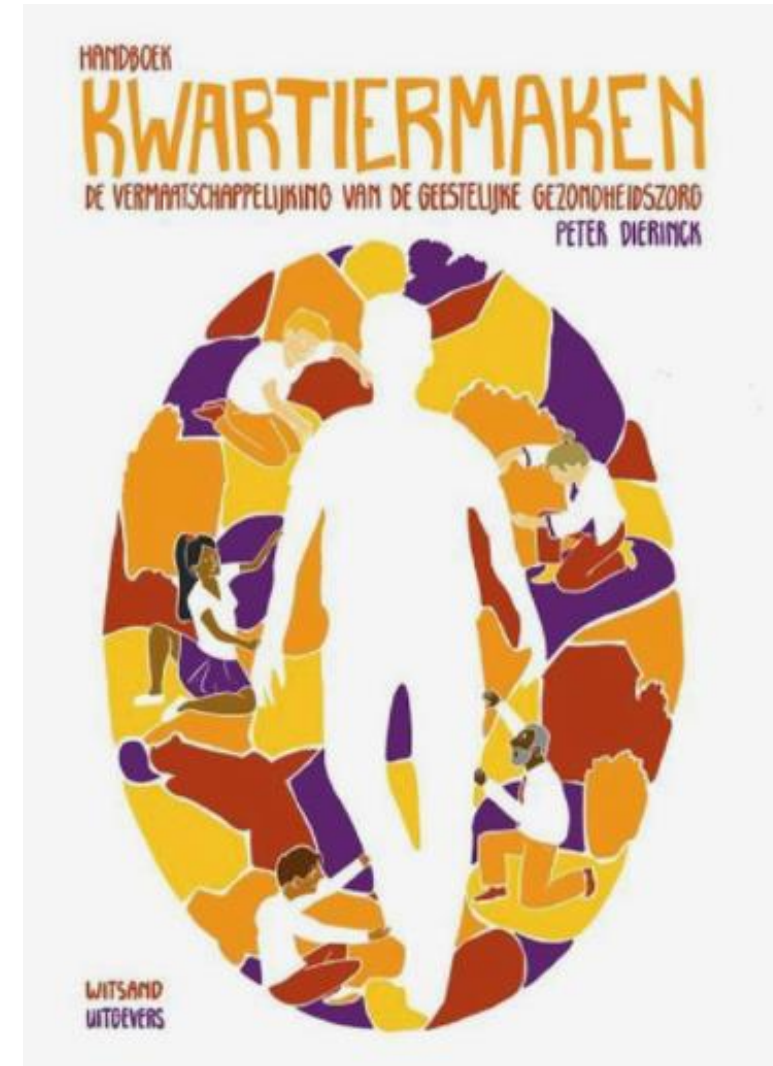
YOUNITED
MY TEAM MY HOME

6. Verbreed je cirkel van invloed - brede samenwerking

OBRA BAKEN
curieus naar jou

Reclassering: samen op weg

Kwartiermaken is werken aan het bevorderen van een samenleving waarin (meer) mogelijkheden ontstaan voor mensen met een kwetsbaarheid, los van stigma en denken in termen van beperkingen. De kwartiermaker onderzoekt hoe zijn cliënt (weer) aan de samenleving kan deelnemen.

Intervisie – samenwerking met De Steiger

Voor de pessimist
is het glas half leeg.
Voor de optimist
is het half vol.

Omdenken gaat
uit van een derde
benadering: waar is
de kraan?

Uit Huh?! - de techniek van het omdenken

**Misschien moeten we
meer *buiten de lijntjes
kleuren*. Niet uit gemak
of tegendraadsheid, maar
omdat de goede oplossing
dat soms vraagt.**

Wouter Hart, Anders vasthouden

6. TAKE Home

- Met veel “lev” : hartelijk, waardierend, met liefde en met lef
- **Level**len met de cliënt, aanpassen van de omgeving, grenzen verleggen
- Samenwerken ten dienste van de cliënt, het samen fijn is geen doel op zich
- Investeer in samenwerking, creatief, omgedacht ‘mijn gedacht’
- Creatief samenwerken vanuit “wholeness”: **inspireren!**
 - I**n **S**piritueel: van betekenis zijn, er werkelijk toe doen, “attunement”
 - P**hysical: samen onderweg, in beweging
 - I**ntellectual: kennis overdragen
 - R**elational: in dialoog gaan, elkaar ontmoeten, aanwezig zijn
 - E**motional: elkaar beroeren

Slotwoord

Steve Oosterlinck, voorzitter Zorgcircuit Vlaams-Brabant & Brussel

BEDANKT VOOR UW DEELNAME!